

**Rettsikkerheten til utenlandske foreldre i møte med
barnevernet, fylkesnemnda og domstolene i saker om
omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12**

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 681
Leveringsfrist: 25 april 2012

Til sammen 17 953 ord

12.04.2012

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema	1
1.2	Problemstilling og dens relevans.....	2
1.2.1	Underproblemstilling	3
1.2.2	Avgrensning på problemstillingene	4
1.3	Videre fremstilling.....	4
<u>2</u>	<u>DEFINISJONER</u>	5
2.1	Rettsikkerhet	5
2.2	Omsorgsovertakelse	6
2.3	Sakkyndig.....	6
2.4	Innvandrere/Utenlandske foreldre	6
2.5	Etnisk minoritet/ Minoritetsbarn.....	7
2.6	Kultur	7
2.7	Ikke-vestlig	7
<u>3</u>	<u>KILDER OG METODE</u>	8
3.1	Kilder	8
3.1.1	FNs barnekonvensjon.....	8
3.1.2	EMK	8
3.1.3	Lov	9
3.1.4	Forarbeider	9

3.1.5	Rettspraksis	10
3.1.6	Juridisk litteratur	10
3.1.7	Intervjuer	10
3.1.8	Reelle hensyn	11
3.2	Metode og materiale	11
<u>4</u>	<u>TEORI .....</u>	<u>12</u>
4.1	Grunnleggende prinsipper på barnevernrettens område.....	12
4.1.1	Innledning.....	12
4.1.2	Legalitetsprinsippet	13
4.1.3	Barnets beste	14
4.1.4	Det biologiske prinsipp	15
4.1.5	Mildeste inngreps prinsipp	16
4.2	Instansene.....	17
4.2.1	Innledning.....	17
4.2.2	Barnevernet	17
4.2.3	Fylkesnemnda.....	18
4.2.4	Tingrett, Lagmannsrett og Høyesterett.....	19
4.3	Foreldrenes rettssikkerhet.....	20
4.3.1	Innledning.....	20
4.3.2	Etniske minoriteter	21
4.3.3	To-kultursproblematikken	23
4.3.4	Ikke-vestlig innvandrerkultur	24
4.4	Betydningen av foreldrenes og barnets kulturelle bakgrunn i vedtak om omsorgsovertakelse	27
4.4.1	Innledning.....	27
4.4.2	Bruk av sakkyndige	27
4.4.3	Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse satt av Høyesterett.....	30
<u>5</u>	<u>UTENLANDSKE FORELDRE OG BARNES RETTSSIKKERHET I PRAKSIS .....</u>	<u>31</u>
5.1	Innledning	31

5.2 Fylkesnemnda og rettens vektlegging av den kulturelle bakgrunn i saker om omsorgsovertakelse	33
5.2.1 Kultur og dens betydning i saker om omsorgsovertakelse.....	34
5.2.2 Bruk av sakkyndige med barnevernfaglig bakgrunn samt kjennskap til den gjeldende kultur i praksis.....	41
<u>6 UTENLANDSKE FORELDRES RETTSSIKKERHET; EN REALITET ELLER EN UTOPI I SAKER OM OMSORGSOVERTAKELSE ETTER BVL § 4-12?</u>	47
6.1 Innledning	47
6.2 Rettssikkerheten til utenlandske foreldre i møte med barnevernet, fylkesnemnda og de øvrige rettsinstanser	47
6.2.1 Bli kultur vektlagt i stor nok grad slik at man sikrer rettssikkerheten?	48
6.2.2 Kan man sikre at barnevernet og fylkesnemnda ikke blir forledet, og samtidig sikre barnet?	50
6.2.3 Sakkyndige, og deres betydning i saker om omsorgsovertakelse	54
6.2.4 Hvorfor blir sakkyndige med spesiell kjennskap til kultur oppnevnt i så få saker, er det kritikkverdig, og blir rettssikkerheten ivaretatt?	54
6.3 Rettssikkerheten, en realitet eller utopi	57
<u>7 AVSLUTNING</u>	59

1 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Rettsikkerheten til utenlandske foreldre¹, spesielt i saker om omsorgsovertakelse, har vært mye omtalt i media den siste tiden. Her kan nevnes India-saken² i Stavanger hvor foreldrene ble fratatt omsorgen for barna på bakgrunn av omsorgssvikt, som nå har blitt til en politisk sak mellom Norge og India. Dette har fått meg til å se nærmere på tema rettsikkerheten til foreldre med minoritetsbakgrunn, og deres møte med barnevernet, barnevernloven, fylkesnemnda og domstolene. Det er et spennende tema fordi det er lite drøftet i jussen, og det reiser spørsmål om utenlandske foreldre blir urettferdig behandlet i det norske rettssystemet.

Mange innvandrere³ har etablert seg i Norge, og en ny generasjon innvandrere er i ferd med å vokse opp. Det er flere innvandrerfamilier med barn nå enn tidligere, og av den grunn har antallet familier som har kontakt med barnevernet også steget. Skoler, barnehager og helsestasjoner melder fra til barnevernet dersom de mener barn blir utsatt for omsorgssvikt eller mishandling i familien. Enkelte unge innvandrere oppsøker barnevernet for å få hjelp til å flytte fra autoritære og voldelige foreldre, og noen kommer i kontakt med barnevernet på grunn av kriminalitet.

Mangel på kulturkunnskaper kan være en årsak til at barnevernsarbeidere griper inn i innvandrerfamilier i økende grad. Barnevernsarbeidere kan komme til å definere kulturelle

---

¹ Jf. punkt 2.4

² Jf. punkt 6.3

³ Se punkt 2.4 for definisjon

trekk som omsorgssvikt dersom de benytter en norsk fortolkningsramme i sin forståelse av problemer i innvandrerfamilier.

Barnevernet har til tider blitt kritisert for naivt å tro på det barna sier uten å stille spørsmålstegn ved barnets intensjon/baktanker ved for eksempel å si at foreldrene utøver vold. Fylkesnemnda det samme. Motsatt blir de utenlandske foreldrene kritisert for ikke å tilpasse seg norske lover og regelverk. Hvem skal man tro på, hvordan bør man gå fram i slike saker, og er utenlandske foreldres rettssikkerhet en realitet eller en utopi i saker gjeldende omsorgsovertakelse?

FNs barnekonvensjon har blitt meget betydningsfull i årene siden den ble til i 1989. Alle menneskerettigheter gjelder også for barn, men barnekonvensjonen har klargjort barnets stilling som eget rettssubjekt og nedfelt egne rettigheter for barn på områder der det er nødvendig.⁴ Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1991, i 2003 ble den inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven. Dermed ble Norge forpliktet til å ta tilbørlig hensyn til barnets etniske, språklige, religiøse og kulturelle bakgrunn ved en omsorgsovertakelse, jf barnekonvensjonen art 20(3) og barnevernloven § 4-15. Videre er Norge forpliktet i forhold til foreldrene gjennom EMK⁵ art 6 som omhandler ”*retten til en rettferdig rettergang*” og art 8 som går på ”*foreldrenes rett til respekt for privatliv og familieliv*”. Regelverket er på plass, men fungerer det i praksis?

1.2 Problemstilling og dens relevans

Det er et grunnleggende prinsipp i norsk rett at barn skal vokse opp hos sine biologiske foreldre, jf barnevernloven § 36. Noen foreldre er imidlertid ikke i stand til å ta hånd om sine barn. I slike tilfeller trer barnevernsmyndighetene til med tiltak i form av hjelpetiltak, omsorgsovertakelse eller fratakelse av foreldreansvar med sikte på adopsjon, jf barnevernloven kapittel 4 *Særlige tiltak*.

---

⁴ Høstmølingen (2008) s.5

⁵ jf punkt 3.1.2

Den overordnede problemstillingen i oppgaven er å se på;

Rettsikkerheten til utenlandske foreldre i møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene i saker om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12.

Det er mange utenlandske foreldre som ikke ser på mindre fysisk vold som et voldsbegrep. De anser heller ikke dette å være strid med norsk lov, selv om vold i familien er forbudt i Norge. Mange tolker vold dit hen at det kun gjelder når man blir påført fysisk skade.⁶

Når barn og foreldre kommer fra en kultur hvor det er akseptert å bruke fysisk avstraffelse i oppdragelsesøyemed kommer til Norge møter de et barnevern, Fylkesnemnd og domstol som definerer/vurderer en slik grensesetting som omsorgssvikt.

Hvem har rett? Hva skaper trygghet/utrygghet for barnet; å tas ut av sin biologiske familie og det kulturelle fellesskapet som barnet er vokst opp i? Eller å la barnet vokse opp med andre grenser for akseptert for akseptert grensesetting (fysisk avstraffelse)?

Hvordan blir hensynet til en slik tokultursproblematikk tillagt vekt i saker om omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12. Og hvordan er de utenlandske foreldrenes rettsikkerhet i møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene i slike saker?

1.2.1 Underproblemstilling

De underliggende problemstillingene jeg vil prøve å besvare er;

Hvordan man kan sikre at barnevernet, fylkesnemnda og domstolene ikke blir forledet, men samtidig sikre barnet i møte med de utenlandske familiene?

---

⁶ Jørgensen og Weele 2009 s. 62

1.2.2 Avgrensning på problemstillingene

Oppgaven er snevret inn til å gjelde innvandrerfamilier med utenlandsk bakgrunn og kultur, nærmere bestemt familier som kommer fra ikke-vestlige land.⁷ Jeg har valgt å ta for meg saker som har resultert i vedtak om å overta omsorgen for et barn etter barnevernloven § 4-12. Et slikt inngripende vedtak vil påvirke hele familien, og ofte de rundt.

Problemstillingen er delt i tre. Den første delen vil være en fremstilling av gjeldende rett etter barnevernloven § 4-12.

Den andre delen stiller spørsmål om hvordan gjeldende rett blir praktisert. Hvordan vurderer fylkesnemnda og domstolene foreldrenes kulturelle bakgrunn når de vurderer spørsmål om omsorgsovertakelse? Denne delen vil være en gjennomgang av 20 barnevernssaker.

Den tredje delen tar for seg konsekvensene av vurderingene for både barna og foreldrene. Hvordan blir rettssikkerheten ivaretatt? Hvordan kan man sikre at barnevernet, fylkesnemnda og domstolene ikke blir forledet? Basert på det som er kommet fram tidligere i oppgaven, blir problemstillingene oppgaven har stilt drøftet.

1.3 Videre fremstilling

I kapittel 2 tar jeg opp begreper og definerer bruken av dem. I kapittel 3 redegjør jeg for rettskilder, metoder og materiale som er brukt for å besvare oppgaven. Kapittel 4 er et teorikapittel som viser til de grunnleggende prinsippene på barnevernrettens område, de instanser et vedtak om omsorgsovertakelse må gjennom, en teoretisk fremstilling av foreldrenes rettssikkerhet og betydningen av deres kulturelle bakgrunn i vedtak om omsorgsovertakelse, samt henvisning til Høyesteretts praksis av vektleggingen av kulturhensynet i slike saker. Kapittel 5 er en gjennomgang av 20 barnevernssaker som

---

⁷ Se punkt 2.7 for definisjon

gjelder vedtak om omsorgsovertakelse av innvandrerbarn, hvor jeg spesielt ser på bruken av sakkyndige med kjennskap til den aktuelle kulturen. Spørsmål om man kommer til forskjellig resultat ved bruk av en sakkyndig med barnvernsbakgrunn men uten kjennskap til den aktuelle kulturen, og ved bruk av sakkyndig med barnevernsbakgrunn og kjennskap til den aktuelle kulturen blir stilt. I kapittel 6 drøfter jeg de funn som er gjort sammen med de intervjuer jeg har foretatt. Kapittel 7 samler trådene og former en avslutning på oppgaven.

2 Definisjoner

Loven, juridisk og annen litteratur har blitt brukt å redegjøre for sentrale begreper i problemstillingen.

2.1 Rettssikkerhet

En samlebetegnelse for en rekke krav som stilles til forvaltningen og rettsvesenet for at saker skal behandles på en mest mulig betryggende måte og gi et mest mulig rettferdig resultat.⁸

Begrepet knyttes ofte til den enkeltes krav på beskyttelse fra overgrep og vilkårlighet fra myndighetenes side. Videre knyttes det til at privatpersoner skal ha mulighet til å forutberegne sin rettsstilling og forsvare sine rettslige interesser.⁹

---

⁸ Jusleksikon (2005) s. 247

⁹ Haugli (2010) s. 403

2.2 Omsorgsovertakelse

Omsorgsovertakelse innebærer at det treffes vedtak om at omsorgen fratras barnets foreldre og at barnet plasseres i fosterhjem eller i institusjon i barnevernets regi. Den alminnelige lovhjemmelen for omsorgsovertakelse er gitt i barnevernloven (videre forkortet med bvl) § 4-12.¹⁰

Vedtaket treffes av fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker, og er et tvangsvedtak.

Selv om vilkårene for omsorgsovertakelse etter de nevnte bestemmelser foreligger skal omsorgen likevel ikke overtas dersom det ikke etter en samlet vurdering fremstår som det beste alternativ for barnet, jf bvl § 4-1.

2.3 Sakkyndig

Sakkyndig er en person som oppnevnes for å avgi ekspertuttalelse i forbindelse med for eksempel sak om omsorgsovertakelse. Barneverntjenesten fremlegger sakkyndiges rapport og fremlegger dem som vitne i saken.

2.4 Innvandrere/Utenlandske foreldre

Innvandrerbefolkningen defineres som bestående av ”*personer med to utenlandskfødte foreldre, både de som selv har innvandret til Norge og de som er født i Norge av to utenlandskfødte foreldre*”. I Norge regnes en person som ”innvandrer” etter å ha bodd i landet i seks måneder.¹¹

I oppgaven er begrepet utenlandske foreldre brukt om ikke-vestlige innvandrere som har en annen kultur enn vår egen, en annen religion og en annen oppfatning og forståelse av oppdragelse.

---

¹⁰ Jusleksikon (2005) s. 206

¹¹ www.regjeringen.no

2.5 Etnisk minoritet/ Minoritetsbarn

Dette er en gruppe med visse lett oppfattbare særtrekk med hensyn til kultur, språk, religion og hudfarge. Bakgrunnen til en person som tilhører en slik gruppe er her det sentrale. Etnisitet blir et uttrykk for en gruppes identitet og bakgrunn. En minoritet er et etnisk, religiøst og språklig mindretall som skiller seg fra majoriteten.¹²

Barnevernloven gjelder for barn fram til 18 år. Videre vil man normalt alltid bli tilbudt fortsatt bistand fra fylte 18 til 23 år, men dette er avhengig av samtykke fra ”barnet”.¹³

2.6 Kultur

Kultur er et vidt begrep som defineres på mange måter. For det første brukes det for å betegne et samfunns egenart i levemåte, skikker, eksempelvis den vestlige kultur, innvandrerkultur og lignende. For det andre brukes det om det som betegnes som finkultur, (kunst, litteratur med mer), eller om det utvidende kulturbegrepet (sport, undervisning).¹⁴

Men kultur kan også ha en dypere betydning idet det ofte er uttrykk for menneskers tanker og følelsesliv.¹⁵

2.7 Ikke-vestlig

Statistisk sentralbyrå har nå to nye landgrupperinger som erstatter vestlig og ikke-vestlig. Vestlig vil si EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand. Ikke-vestlig tilsvarer

---

¹² www.regjeringen.no

¹³ jf bvl § 1-3

¹⁴ Hagen (1996) s.17

¹⁵ Hagen (1996) s.18

Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.¹⁶ Jeg vil i oppgaven bruke den gamle betegnelsen, vestlig og ikke-vestlig.

3 Kilder og metode

3.1 Kilder

Jeg har basert oppgaven på ulike kilder; FNs barnekonvensjon, EMK, Barnevernloven, forarbeider, rettspraksis, juridisk teori, intervjuer og reelle hensyn¹⁷.

3.1.1 FNs barnekonvensjon

FNs barnekonvensjon om barnets rettigheter ble vedtatt 20. november 1989, ratifisert av Norge 8. januar 1991, og i 2003 ble den inkorporert gjennom menneskerettsloven § 2 nr 4.¹⁸ Det betyr at barnekonvensjonen gjelder som norsk lov, og at konvensjonens bestemmelser i tilfelle motstrid går foran bestemmelser i annen lovgivning.

3.1.2 EMK

De Europeiske landene var aktivt med i utformingen av FNs verdenserklæring om menneskerettigheter som ble vedtatt 10 desember 1948. Den søker å gi en felles forståelse for de menneskerettighetene og grunnleggende frihetene som nevnes i FN-pakten, og den skal tjene som en felles standard for de mål menneskene skal sette seg.¹⁹ Da det etter hvert ble klart at det ville ta lang tid å utarbeide rettslig bindende normer basert på

---

¹⁶ www.ssb.no

¹⁷ jf punkt 3.1.8 for definisjon

¹⁸ EMK

¹⁹ Høstmølingen (2006) s 60.

verdenserklæringen, valgte de vesteuropeiske landene å etablere sin egen, regionale menneskerettighetskonvensjon, forkortet med EMK. Konvensjonen ble vedtatt 4 november 1950, og trådte i kraft 3. september 1953. Til nå har 44 land sluttet seg til konvensjonen.

Stater som slutter seg til konvensjonen påtar seg å ”sikre enhver innen sitt myndighetsområde de rettigheter og friheter som er fastlagt i konvensjonen”.²⁰

Lov 21 mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) er inkorporert i norsk rett, jf § 2, og er dermed bindende for Norge.

3.1.3 Lov

Jeg har tatt utgangspunkt i gjeldende barnevernlov av 17 juli 1992 nr. 100 (bvl). I henhold til alminnelig rettskildelære er lovbestemmelsen det naturlige utgangspunkt ved fastlegging av rettstilstanden.²¹ Bestemmelsens ordlyd tillegges stor vekt dersom den er klar.

I saker om omsorgsovertakelse møter man ofte på problemer da inngrepskriteriene i bvl. § 4-12 er upresise og inneholder skjønnsmessige vilkår. Vilkårene er ikke å anse som klare i så henseende. Dermed tillegges andre rettskildefaktorer stor vekt i slike saker.

3.1.4 Forarbeider

Forarbeidene gir veiledning om hvordan lovbestemmelsen skal forstås. De tillegges normalt stor vekt. Vekten avhenger av hvilket organ uttalelsen skriver seg fra, hvor klar uttalelsen er og hvorfor den er framsatt.²² Forarbeidene er omfattende, og gir til en viss grad god veiledning vedrørende innholdet i de skjønnsmessige vilkårene i bvl. Jeg har stort sett konsentrert meg om Ot.prp. nr. 44 (1991-92) Om lov om barneverntjenester (bvl).

---

²⁰ EMK, Vedlegg 2 (norsk oversettelse) art 1

²¹ Rettskildelære (2001) s.39

²² Rettskildelære (2001) s.74

3.1.5 Rettspraksis

Rettspraksis har stor betydning som rettskildefaktor i norsk rett. Hvilken vekt praksis tillegges avhenger blant annet av hvilken instans avgjørelsen stammer fra.²³

Jeg har studert Høyesterettspraksis, som da vil ha størst tyngde, og videre lagmannsretts-, tingretts- og fylkesnemndspraksis.

3.1.6 Juridisk litteratur

Juridisk litteratur kan være en nyttig kilde ved fastleggingen av gjeldende rett, men bør anvendes med et kritisk blikk. Forfatterne kan ha ulike syn på rettsspørsmål, og argumenterer ut fra sitt syn.

Omsorgsovertakelse er viet stor plass i juridisk litteratur, rettsikkerheten til familier med minoritetsbakgrunn ved omsorgsovertakelse er derimot lite omtalt og diskutert i teorien. Dermed blir loven med dens forarbeider, rettspraksis og intervjuene jeg har foretatt, de viktigste kildene i min masteroppgave.

3.1.7 Intervjuer

Jeg har foretatt intervjuer med alle berørte parter i problemstillingen om omsorgsovertakelse, fylkesnemnda, barnevernet, advokaten, barnet og foreldrene. Jeg har begrenset intervjuene til ett intervjuobjekt. Det blir derfor deres personlige syn som kommer fram, men det vil indikere de forskjellige parters mening rundt problemstillingen.

---

²³ Rettskildelære (2001) s.159

3.1.8 Reelle hensyn

Med reelle hensyn legger jeg til grunn alle de hensyn som vil være forsvarlig å ta med ved tolkningen av den aktuelle regel, og verdivalg man må foreta seg. Problemstillingen oppgaven stiller gjør at man beveger seg inn på et skjønnsmessig område hvor man må foreta skjønnsmessige vurderinger og verdivalg.

3.2 Metode og materiale

Masteroppgaven er først og fremst basert på en juridisk forskningsstudie, med en empirisk tilnærming til problemstillingen.

Jeg har gjennomgått et antall saker for å studere hvordan barnevernet, fylkesnemnda og domstolene vektlegger hensynet til foreldrenes og barnas kulturelle bakgrunn i spørsmålet om omsorgsovertakelse. Sakene er valgt ut fordi tokultursproblematikken er nevnt eksplisitt.

På bakgrunn av dette har søk i Lovdata vært til stor nytte. Jeg har blant annet brukt søkeordene; utlending, minoritetsbakgrunn, etnisitet, kultur, vold og omsorgsovertakelse.

Fra Høyesterett har jeg tatt for meg en sak fra 1997. Fra fylkesnemnda har jeg 7 saker, alle omhandler omsorgsovertakelse. Fra tingretten har jeg 2 saker, og fra lagmannsretten har jeg 10 saker som omhandler overprøving av omsorgsovertakelse. Årsaken til at jeg har tatt for meg så få saker fra tingretten er at de sjelden blir publisert på Lovdata.

Jeg bruker materialet for å undersøke hvordan foreldrenes og barnas kulturelle bakgrunn blir brukt i vurderingen av vilkårene etter bvl § 4-12, og for å se om bruk av sakkyndige med kjennskap til den gjeldende kultur kan ha en avgjørende betydning/innvirkning på sakens utfall.

4 Teori

I denne delen vil jeg gi en redegjørelse for sentrale prinsipper på barnevernrettens område som skal vektlegges ved en eventuell omsorgsovertakelse. Deretter vil jeg se på hva teorien sier om i hvilken grad hensynet til foreldrenes og barnas kulturbakgrunnen bør tas med i en vurdering i en sak etter bvl § 4-12. I så henseende vil kulturforståelse ha en vesentlig betydning.

Når det kommer til definisjonen av kulturforståelse har Qureshi uttalt følgende som jeg tar utgangspunkt i; *”Kulturforståelse dreier seg om innsikt både i hvordan vår egen og andres forståelse av virkeligheten – altså vår egen kultur – er formet, i samspill med mennesker gjennom hele livet. Det handler om å forstå oss selv som kulturbærere, og å kunne se at personer som tilhører andre kulturer kan ha verdier som for dem er selvsagte”*.²⁴

Videre skal jeg ta for meg den rolle sakkyndige vil ha i en barnevernssak vedrørende spørsmål om en eventuell omsorgsovertakelse, hvor den sakkyndiges kulturkompetanse vil ha en vesentlig rolle.

”Kulturkompetanse handler om hvordan summen av den totale ”kulturkunnskapen” anvendes i samhandlingskontekst”.²⁵

4.1 Grunnleggende prinsipper på barnevernrettens område

4.1.1 Innledning

Barnevernretten bygger i hovedsak på fire grunnleggende prinsipper; legalitetsprinsippet, det mildeste inngreps prinsipp, barnets beste og det biologiske prinsipp. De to førstnevnte setter skranker for inngrep fra myndighetenes side, og beskytter mot uhjemlede inngrep i den private sfæren. Prinsippene er av rettslig karakter, noe som innebærer at

---

²⁴ Qureshi (2009) s.208

²⁵ Qureshi (2009) s. 208

rettsanvenderen plikter å vektlegge slike prinsipper i sine avgjørelser. De to sistnevnte er barnerettslige prinsipper, og sier dermed noe om avveiningen mellom ulike hensyn. Prinsippene er av verdimeslig karakter og tillegges stor vekt i praksis.²⁶

Vilkårene i lovbestemmelsen tolkes følgelig på bakgrunn av de grunnleggende prinsippene.

Nå diskuteres det om man skal gå bort fra å vektlegge det biologiske prinsipp i så stor grad det har blitt gjort frem til nå. Man vil nå ha en bedre beskyttelse av barns utvikling, jf NOU 2012:5. Da man ikke har kommet med en avklaring her og forslaget ennå er ute på høring, vil jeg ta utgangspunkt i de fire prinsippene man har vektlagt til nå i saker om omsorgsovertakelse.

4.1.2 Legalitetsprinsippet

Legalitetsprinsippet sier at hjemmel i lov er nødvendig hvis det ikke foreligger noe annet grunnlag for kompetanse. Annen kompetanse kan være organisasjons- og instruksmyndighet, privat autonomi, Grunnlovens spesielle kompetanseregler, annen sedvanerettslig kompetanse eller samtykke.²⁷

Håndhevelse av legalitetsprinsippet er avgjørende i en rettsstat som Norge hvor offentlige myndigheter er bundet av rettsregler, og all myndighetsutøvelse må skje på grunnlag av slike. Prinsippet gir således forutberegnelighet for borgerne, samt mulighet for etterfølgende kontroll av myndighetsutøvelsen.²⁸

Legalitetsprinsippet er relativt. Det innebærer at hjemmelskravet tolkes på bakgrunn av vedtakets betydning, hva slags rettsgode det gripes inn i og hva formålet med inngrepet

---

²⁶ Sandberg (2003) s.35 flg.

²⁷ Forvaltningsrett (2010) s.237 flg.

²⁸ Lindboe (2008) s.43

er.²⁹ Jo mer inngripende vedtak desto klarere hjemmel kreves. Dette med hensyn til borgernes rettssikkerhet.

4.1.3 Barnets beste

Det finnes ikke mange begreper i barneretten som er så mye omtalt som begrepet barnets beste. Det er mange forskjellige meninger om hva som er barnets beste.

Det er ikke mange år siden foreldre hadde lov til å tukte barna sine i Norge. På slutten av 80-tallet ble det bestemt at bruk av vold mot barn ikke er til barnets beste, og at det skulle forbys. I mange andre land verden over er det derimot fremdeles tillatt å slå barn i oppdragelsesøyemed.

Hva som må anses å være til barnets beste er avhengig av verdisyn i kombinasjon med andre politiske og faglige synspunkter.

Hensynet til barnets beste er lovfestet i formålsbestemmelsen i bvl § 4-1. Bestemmelsen sier at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til det beste for barnet ved iverksetting av særlige tiltak i lovens kapittel 4. Tilsvarende prinsipp finner vi uttrykt i artikkel 3 i FNs barnekonvensjon.³⁰ Hensynet til barnets beste er således lovfestet både i nasjonal og internasjonal rett.

Hva ligger i begrepet ”barnets beste”? Lovteksten er forholdsvis taus på dette området. Loven sier eksplisitt at det skal legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet.³¹ Bvl. § 4-1 sier imidlertid at ved vurderingen av hva som er best for barnet skal det ”herunder legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen”.

---

²⁹ Sandberg (2003) s.37

³⁰ FN-konvensjonen om barns rettigheter

³¹ EMK

Hvorvidt en omsorgsovertakelse vil være til det beste for barnet, beror på en konkret vurdering. Hvert enkelt barn og hver enkel situasjon må vurderes for seg.

Barnets beste, hva vil det si, når familien er av utenlandsk opprinnelse, hvor de har en annen kultur og et annet syn på oppdragelse enn oss? Er det for eksempel barnets beste å plassere dem hos norske fosterhjem, og med det miste sin etniske/kulturelle/religiøse tilhørighet?

4.1.4 Det biologiske prinsipp

Det biologiske prinsipp innebærer at barn i utgangspunktet skal vokse opp sammen med sin biologiske familie. Prinsippet er ikke uttrykkelig nedfelt i noen lovbestemmelse, men fremgår uttrykkelig av forarbeidene, internasjonal rett og rettspraksis.³²

Barneloven og FNs barnekonvensjon bygger på den helt grunnleggende verdi at det primære ansvar for barna ligger hos foreldrene. Barn bør vokse opp i familien de er født i.

Det biologiske prinsipp er en rettslig bindende norm for hva som anses å være til barnets beste, men kommer også til uttrykk i de lovfestede vilkår for omsorgsovertakelse og tilbakeføring. Barnet kan bare flyttes fra foreldrene når vilkårene i § 4-12 er oppfylt, og skal tilbakeføres når foreldrene kan gi barnet forsvarlig omsorg, med mindre flytting kan føre til alvorlige problemer for barnet, jf bvl § 4-12 og § 4-21.

Sosialutvalget uttaler følgende: ”Det er et grunnleggende prinsipp i vårt samfunn at foreldre selv sørger for sine barn (...). Et annet utgangspunkt ville bryte radikalt med de rådende normer og verdisynspunkter, og forutsetter en helt annen samfunnsstruktur enn den vi har i dag”.³³

---

³² NOU 2000:12

³³ NOU 1985:18 s.157

Prinsippet kommer også til uttrykk i internasjonale bestemmelser som er inkorporert i norsk rett.³⁴ FNs barnekonvensjon art 9 sier at statene skal garantere at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot deres vilje, EMK art 8 som omhandler retten til respekt for familielivet. Det samme finner man igjen i artikkel 10 i FN-konvensjonen om økonomiske, sosial og kulturelle rettigheter.

4.1.5 Mildeste inngreps prinsipp

Det mildeste inngreps prinsipp tilsier at det ikke skal iverksettes mer omfattende tiltak enn det den aktuelle situasjonen krever.³⁵ Prinsippet er nedfelt i flere av lovens bestemmelser og er dermed et vilkår rettsanvender plikter å ta hensyn til. Bvl § 4-12 2.ledd 1.punktum gir uttrykk for prinsippet ved formuleringen, *”tiltaket må være nødvendig ut fra den situasjonen barnet befinner seg i”*.

Det mildeste inngreps prinsipp har og betydning i forhold til selve omsorgsovertakelsen i at den ikke skal gjøres mer omfattende enn nødvendig.

”Målet” på barnevernrettens område er at barnet skal ha en tilfredsstillende omsorgssituasjon. Midlene for å nå dette avhenger av hvor graverende forholdene i hjemmet er. Etter EMK art. 8 nr. 2 må inngrep i familielivet være *”nødvendig i et demokratisk samfunn”*.

---

³⁴ EMK §§ 2 og 3

³⁵ Haugli (2010) s. 26

4.2 Instansene

4.2.1 Innledning

Det enkelte barn har stort fokus i fylkesnemnda og domstolene i saker om omsorgsovertakelse. Det er her det blir avgjort hva som er til dette barnets beste i den spesifikke situasjonen ut fra lovens bestemmelser. Det er også her kulturforskjeller blir synlige.

Hvor mye hensyn man kan ta til kultur uten at barnet sviktes, og hvor mye hensyn man må ta til kultur for å anerkjenne at det finnes andre former for god nok omsorg enn vi er vant til i vår kultur for å ivareta rettssikkerheten er et dilemma fylkesnemnd og domstolene møter.

4.2.2 Barnevernet

”Barnevernets oppgave er ikke å virke som barnets sosialiseringssagenter, men deres oppgave er å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår”, jf bvl § 1-1.

Barnevernet er en forebyggende virksomhet og et tiltak for å hjelpe barn og unge som allerede er i en situasjon preget av omsorgssvikt og atferdsproblemer. Reglene står i lov om barneverntjenester av 17 juli 1992 nr.100 med forskrifter. Loven gir barneverntjenesten et spesielt ansvar for så tidlig som mulig å avdekke omsorgssvikt, atferdsproblemer, sosial og emosjonelle problemer, og å sette inn tiltak slik at varige problemer kan unngås.³⁶

For at en vanskelig hjemmesituasjon skal få status som barnevernssak, mottar barnevernet en melding om bekymring for barnet/barna. Etter at en slik melding har kommet til barnevernet, vil de vurdere igangsettelse av en undersøkelse eller ikke, jf bvl § 4-3.

Etter at undersøkelsesperioden er ferdig blir det besluttet om saken blir henlagt eller om det settes i gang tiltak, som for eksempel etter bvl § 4-4 eller § 4-12.

---

³⁶ Jusleksikon (2005) s.33

En møter nå utfordringer i barnevernet og i deres arbeid i forhold til de ulike kulturer som gjør seg gjeldende. Hver sak må finne sin individuelle løsning når alle sider er vurdert, og en viktig side er den etniske realitet. Utfordringen er her for barneverntjenesten å skille mellom det som er annerledes akseptabel barneomsorg og annerledes uakseptabel barneomsorg.³⁷

Eksempler viser at barnevernsarbeidere oftere enn det som har vært vanlig får henvendelser fra de unge selv om hjelp til å flytte hjemmefra fordi foreldrene er ”for strenge”, de hevder de ikke får lov til å delta i aktiviteter som er vanlig for norsk ungdom. Det er nærliggende å sympatisere med disse ungdommene og etterkomme deres ønske, men erfaringene kan bli dyrekjøpte. En sosialarbeider har uttalt følgende: *”Vi har sympatisert med dem en gang, men vi vil tenke oss om mange ganger før vi gjør det en gang til. Dersom man ensidig tar de unges parti mot foreldrene blir foreldrenes posisjon svekket, og da også deres rettssikkerhet”*.³⁸

4.2.3 Fylkesnemnda

Fylkesnemnda for sosiale saker er en nemnd som har myndighet til å treffe en del vedtak med hjemmel i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen av 18 des. 2009 nr. 131 og barnevernloven.

Fylkesnemndas saksbehandling skal være betryggende, rask og tillitskapende. Den skal være tilpasset tiltaket og sakens art, omfang og vanskelighetsgrad, og støtte opp under lovens grunnleggende hensyn, jf bvl § 7-3.

Vedtak om omsorgsovertakelse treffes av fylkesnemnda, og er et tvangsvedtak. Vedtaket skal normalt iverksettes innen seks uker, bvl § 4-13.

---

³⁷ Hagen (1996) s. 108-109

³⁸ Hagen (1996) s. 128

Fylkesnemnda skal oppheve vedtaket om omsorgsovertakelse når foreldrene igjen kan gi barnet forsvarlig omsorg, med mindre barnet i mellomtiden har fått en så sterk tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet, § 4-21.³⁹

4.2.4 Tingrett, Lagmannsrett og Høyesterett

Tingretten er en alminnelig domstol, jf dl § 1. En tingrett ledes av en sorenskriver. Tingretten består i sivile saker av en dommer. Barnevernsaker skal alltid behandles av dommer og to meddommere, jf bvl § 7-1.

Nemndas vedtak kan bringes inn for tingretten etter reglene i tvistelovens kapittel 36 av den private part eller av kommunen, jf bvl § 7-24. Tingretten kan prøve alle sider av saken på nytt.

Lagmannsretten er en alminnelig domstol etter dl § 1, instansen over tingretten og under Høyesterett. Den ble opprettet for straffesaker i 1887, fra 1936 også ankeinstans i sivile saker. Lagmannsretten er annen instans i både straffesaker og sivile saker, men det er strenge vilkår for at en barnevernssak skal bli behandlet i lagmannsretten.⁴⁰

Høyesterett er øverste instans og i GrL §§ 88 og 90 er det slått fast at ”Høiesteret dømmer i sidste Instans”.⁴¹ Deres hovedoppgave er å arbeide for rettsenhet, rettsavklaring og rettsutvikling. Høyesterett behandler alle typer saker, både sivile saker, straffesaker, forvaltningssaker og saker som reiser konstitusjonelle spørsmål.⁴²

---

³⁹ Jusleksikon (2005) s.206

⁴⁰ Jusleksikon (2005) s.166

⁴¹ Jusleksikon (2005) s.129

⁴² Domstol.no

4.3 Foreldrenes rettssikkerhet

4.3.1 Innledning

På barnerettens område er rettssikkerhetsproblematikken særlig komplisert, grunnet flere parter i saken, og således flere interesser som må ivaretas.⁴³ Barneretten regulerer sensitive forhold for både barn, foreldre og øvrig familie. Kravet til rettssikkerhet står dermed ekstra sterkt i slike saker.

Ved utformingen av ny lov om barnevern, lov av 1992, ble det ansett som nødvendig å styrke rettssikkerheten gjennom en presisering av inngrepskriteriene. Resultatet ble mer presise hjemler, men skjønnselementet ble ikke eliminert. Sosiallovutvalget uttalte følgende; *”Det er ikke til å unngå at det i betydelig grad må utøves skjønn i disse saker. Betydningsinnholdet i de ord som må brukes er ofte uskarpt og av slik karakter at det også må legges avgjørende vekt på en rekke tilleggsvilkår”*.⁴⁴

Hver sak innenfor barnevernretten, i dette tilfelle omsorgsovertakelse, er ulike. Familieforholdene er ofte kompliserte og sammensatte, det kan derfor være vanskelig å subsumere slike forhold under presist utformede inngrepskriterier. Konkret skjønnsutøvelse er altså nødvendig dersom man skal ta hensyn til egenarten i hver enkelt sak.⁴⁵ Derimot er ikke skjønnnet i bestemmelsen fritt for forvaltningen. Alle sidene av saken kan overprøves fullt ut av domstolene. Dette er med på å styrke rettssikkerheten ytterligere.

Hvordan blir rettssikkerheten opprettholdt i forhold til en utenlandsk familie med en annen kulturell bakgrunn? Man opplever her en kulturkollisjon i forhold til oppdragelse, tro, språk med mer. Hvordan kan man sikre at barnevernet og fylkesnemnda ikke blir forledet, samtidig som man sikrer barnet?

---

⁴³ St.meld. nr. 39 (1995-96) s.17

⁴⁴ St.meld. nr. 39 (1995-96) s.17

⁴⁵ Haugli (2010) s.402

Det har gjennom årene vært rettet sterk kritikk mot barnevernet for manglende ivaretagelse av rettssikkerheten, mange avgjørelser har virket tilfeldige, og det har forekommet omsorgsovertakelser som verken har sikret foreldrenes rettssikkerhet eller barnas.⁴⁶

Rettssikkerheten synes svakest i fylkesnemndene på grunn av systemet i fylkesnemndene med utstrakt bruk av skriftlig materiale i stedet for å holde seg til muntlighetsprinsippet, som er helt sentralt i straffesaker og i sivilprosessen utenom barnevernsaker. Det saksbehandler skriver ned – uansett hvor galt det er referert – blir ofte et viktig bevis i seg selv.⁴⁷

4.3.2 Etniske minoriteter

*”Etnisitet er opplevde kulturforskjeller som gjøres relevante i samhandling. En etnisk gruppe vedlikeholdes ved at disse kulturforskjeller kontinuerlig gjøres relevante. Mellom de to grupper flyter både informasjon, varer, og av og til mennesker, men det finnes en usynlig grense som ikke kan krysses. Denne grensen er ryggraden i den etniske relasjonen, det er den som holder gruppene atskilte”.*⁴⁸

Innenfor yrkesgruppene i sosialsektoren råder det ulike oppfatninger om hvordan en skal møte etniske minoriteter. Det ene er det kulturrelativistiske med dens vansker og problemer. Det andre ytterpunkt er det som bunner i faglig etnosentrisitet og blir omtalt som ”fargeblindhet”. Holdningen er at alle mennesker er like og skal behandles likt. En skal verken ha særfordeler eller få dårligere behandling. Faglig etnosentrisitet kan medføre at barn fra etniske minoriteter blir tatt under omsorg fordi målestokken er den ”norske” levemåten. Eksempelvis i England er det nå innført bestemmelser om at det skal tas hensyn til kulturelle og etniske faktorer i barnevernsarbeidet.⁴⁹

---

⁴⁶ Jussbuss.no

⁴⁷ Tranøy (2006) s.9

⁴⁸ Hagen (1996) s. 19

⁴⁹ Hagen (1996) s. 21.

En bør kanskje vurdere dette i Norge og, noe artikkelen skrevet av Korbin fra 1991 støtter opp om. Artikkelen omhandler tverrkulturell forskning om barnemishandling. I hennes rapport viser hun til de store kulturelle variasjoner som eksisterer i oppfostring av barn, noe som gjør at man ikke kan snakke om en standard for optimal barneomsorg, heller ikke en standard for barnemishandling og omsorgssvikt. Dette mener hun er et stort problem, da mangel på et kulturelt perspektiv i definisjon av barnemishandling og omsorgssvikt fremmer en etnosentrisk holdning. Ens egne kulturelle verdier og praksis blir betraktet som bedre og overlegne i forhold til andres.

På den annen side sier hun at en holdning som innebærer ekstrem kulturel relativisme, som rettferdiggjør all behandling av barn under henvisning til ”kulturen”, vil føre til en dårligere standard for mange barn. Hun peker på at det hefter store vansker ved å vurdere hva som er overgrep og hva som er kulturelt akseptert praksis, og poengterer sterkt at når en skal vurdere hva som er kulturelt akseptert må en vurdere det i sammenheng med den kulturelle kontekst for øvrig, og ikke løsrevet fra denne. Med andre ord, det som er akseptert i en kultur kan ikke uten videre overføres til et annet samfunn med en annen kultur.⁵⁰

Kulturkunnskap er omfattende, og det er derfor nødvendig å få klarhet i hva en har behov for å vite mer om. For det første er det nødvendig at en har kunnskap om, og forståelse av hvilken viktig rolle kultur og etnisitet spiller generelt. For det annet er det nødvendig å skaffe seg kunnskaper om kulturen i de enkelte minoritetsgrupper. Eksempelvis er det i familie- og barnevernsaker viktig å få kjennskap til hjemlandets familiemønster og barneoppdragelse, hvordan de vanligvis løser problemer.⁵¹

Det er vanskelig å bedømme konsekvensene av et oppdragelsesmønster som er annerledes enn det dominerende i Norge, og hvilke former for god/dårlig oppdragelse en skal bruke

---

⁵⁰ Hagen (1996) s. 98

⁵¹ Hagen (1996) s. 23.

som målestokk. Det blir et skille mellom å forstå og å akseptere, en holdning som kan uttrykkes slik: *”En kan forstå hvorfor det skjedde, men en kan ikke akseptere handlingen”*.⁵²

4.3.3 To-kultursproblematikken

”Det som blir oppfattet som moralsk riktig hjemme, blir definert som umoralsk i samfunnet”.⁵³

Den siste gruppen av nye innvandrere som kom i 1980-årene var flyktninger og asylsøkere fra hele verden. Vi kan med rette si at Norge i løpet av noen tiår er blitt et flerkulturelt land.⁵⁴ I Norge er det i dag mange forskjellige grupper med vidt forskjellig etnisk, religiøs, nasjonal og språklig bakgrunn. En innvandrergruppe er ikke lik en annen, og erfaringer og kunnskaper om en gruppe kan ikke videreføres til en annen.

Mange barn, unge og voksne med flerkulturell bakgrunn pendler mellom motstridende verdier. Barna er usikre på hvordan de skal takle overgangene mellom kravene hjemme og de krav skolen/samfunnet stiller. De lever ofte et liv i fragmenterte virkeligheter som er atskilt fra hverandre. De voksne er usikre på hvordan de skal håndtere dette nye, hvilke regler som gjelder, hva som er lov og ikke lov.⁵⁵

Foreldrene kjenner ikke til barnas skolesituasjon, skolen kjenner ikke til barnas hjemmesituasjon, moskeen kjenner ikke til hva barna gjør i fritiden, fritidsklubbløderer kjenner ikke til hva barna gjør når de er med venner i byen. Disse situasjonene mangler

---

⁵² Sitat fra intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁵³ Sitat fra intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁵⁴ Hagen (1996) s. 13

⁵⁵ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

”broene” som danner en helhet og sammenheng. Hver situasjon og arena kan virke som et ytterpunkt.⁵⁶

Det finnes mange barn og voksne med flerkulturell bakgrunn som ikke har kontakt med etnisk norske nordmenn i sitt privatliv. De vet ikke hvordan barn kommuniserer med foreldrene, hvordan foreldrene setter grenser for sine barn, og heller ikke hva som er uskrevne regler i samfunnet. Mange trenger råd om hvordan de skal ta små ”oppgjør” hjemme og i samfunnet, uten at de havner i vanskelige konflikter med foreldre og andre.⁵⁷

4.3.4 Ikke-vestlig innvandrerkultur

Alle foreldre ønsker en positiv sosialisering av deres barn. Sosialisering er en utviklingsprosess fra fødsel til voksen alder. Foreldrene utøver sitt foreldreansvar beskyttet av respekten for privatlivets fred, jf FNs verdenserklæring om menneskerettigheter art 12; *”Ingen må utsettes for vilkårlig innblanding i privatliv, familie, hjem og korrespondanse, eller for ære og anseelse. Enhver har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike inngrep”*.

I faglitteraturen skiller man mellom kollektivistiske og individualistiske kulturer. Det gjøres et klart skille mellom disse når det gjelder barneoppdragelse: *”Denne forskjellen blir betraktet som en fundamental dimensjon i kulturelle variasjoner, og for forståelse av hvordan sosialiseringprosessen hos barn og unge finner sted i ulike kulturer”*.⁵⁸

Skillene mellom disse to kulturene kan være nyttig i barnevernsaker når det gjelder vår forståelse av voldsbruken i noen innvandrerfamilier. For å kunne yte best mulig hjelp til de forskjellige familiene er forståelse av kulturen deres viktig. Qureshi har sagt følgende;

---

⁵⁶ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁵⁷ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁵⁸ Hagen (1996) s. 92

*”Profesjonell kompetanse i et mangfoldig samfunn rommer både kunnskap i å gjenkjenne andres verdigrunnlag, og å kjenne sitt eget”.*⁵⁹

4.3.4.1 Den kollektivistiske kulturen

I den individualistiske kulturen er målet for oppdragelsen/sosialiseringen å gjøre barnet uavhengig av familien og samfunnet generelt. Personlige mål og holdninger vektlegges sterkere enn gruppens mål og verdier.⁶⁰

Innvandrerforeldre som oftest har et kollektivistisk syn på oppdragelse, de ønsker at barnet først og fremst lærer seg å tilpasse seg de andre i familien. Her er barns holdninger mindre viktige, det er gruppens mål og verdier som blir verdsatt høyest. I den kollektivistiske kulturen har barnet større frihet som et lite barn, men får strengere rammer jo eldre det blir.⁶¹

4.3.4.1.1 Disiplinering i den kollektivistiske kulturen, samt vår forståelse av den

Disiplinering av barn i den kollektivistiske familien skjer for å kontrollere den øyeblikkelige situasjonen som oppstår. Når barnet viser dårlig oppførsel er det ikke bare barnet som får skylden, men også hele familien. Familiens sikkerhetsnett utgjør hele nærmiljøet, bestående av slekts- og naborelasjoner. Deres makt og kompetanse gir retten til fysisk å straffe de som er yngre for å beholde familiens ære.⁶² Barnets dårlige oppførsel blir dermed betraktet som noe som stempler hele familien.

I følge Wyller (2002) kan ikke ære nevnes uten å referere til skam; *”Skam handler om mange ting, men blant de mest sentrale er verdighet, grenser og sanksjonering (...). Det*

---

⁵⁹ Qureshi (2009) s. 206.

⁶⁰ Jørgensen (2009) s. 61

⁶¹ Skytte (2008) s. 78

⁶² Skytte (2008) s. 81

handler om å passere en grense, en grense der man står i fare for å tape verdighet, tape ære".⁶³ Barnets grenseoverskridning kan dermed påføre familien skam, og må øyeblikkelig kontrolleres. Skammen kan oppleves som dypt ubehagelig, og kan føre til dramatiske affekter.⁶⁴

For mange familier, spesielt familier med utenlandsk bakgrunn, er det skam å komme i kontakt med barnevernet. Familiene kan være engstelige for at nettverket deres skal bli kjent med familiens involvering med barnevernet, og ønsker derfor å holde dette skjult. Barnevernets innblanding kan forårsake at familien mister sitt nettverk noe som kan få store konsekvenser.⁶⁵

Å forholde seg til deres kultur innebærer også å ha kunnskap om ritualer og begivenheter som er viktige å overholde for den enkelte eller familien. Ha kunnskap om hvordan ulike etniske grupper forholder seg til sykdom, alderdom, utdanning og lignede. For å forstå og vurdere den individuelle sak best mulig, er det nødvendig med kunnskaper om den etniske gruppens situasjon, og de følelser som er knyttet til dette.

Selv om hvert enkelt samfunn har utviklet sine egne former for sosialisering av barna er ikke dette en statisk tilstand, den endrer seg over tid. Hvis man tenker tilbake på den oppdragelse de fleste norske barn fikk for 100 år siden har den mange fellestrekk med den oppdragelse vi møter hos mange innvandrersfamilier i dag. En annen tendens er at foreldre i minoritetsgrupper aktivt forsøker å gi sine barn den kompetanse som er nødvendig for å klare seg i majoritetssamfunnet uten at en gir avkall på sin egen kultur.⁶⁶

---

⁶³ Wyller (2002) s. 9

⁶⁴ Wyller (2002) s. 9

⁶⁵ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁶⁶ Hagen (1996) s.93

Helt uinnskrenket er foreldrenes rett til å bestemme over barna likevel ikke. Foreldreansvaret begrenses blant annet av både straffeloven, vergemålsloven, grunnskoleloven, barneloven og barnevernloven. Det er ofte i møte med loven at det oppstår en kollisjon i forhold til deres kultur. Hvordan sikrer man rettssikkerheten i slike tilfeller? Hvordan blir hensynet til en slik tokultursproblematikk tillagt vekt i saker om omsorgsovertakelse?

4.4 Betydningen av foreldrenes og barnets kulturelle bakgrunn i vedtak om omsorgsovertakelse

4.4.1 Innledning

Skal en forstå en annens kultur, er det viktig at en får tak i den bakenforliggende mening i hvordan ytringsformene oppleves. Hvilken betydning har familiens kulturelle bakgrunn i saker om omsorgsovertakelse, og hvilke tiltak setter man inn for å få kjennskap og forståelse til de utenlandske foreldrenes kultur og deres omsorgsevne?

4.4.2 Bruk av sakkyndige

Den sakkyndiges oppgave *”vil være å utrede et saksforhold eller et begrenset tema. På barnevernområdet vil en sakkyndig utredning ha som formål å bidra til sakens opplysning, og være en del av beslutningsgrunnlaget når henholdsvis barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene tar stilling til spørsmål om tiltak etter barnevernloven”*.⁶⁷

Beslutninger som tas i barnevernssaker har ofte karakter av det å gå over grensen for *”the point of no return”*. De undersøkelser som gjøres, og de beslutninger som tas i en barnevernsak kan få avgjørende betydning for barns utvikling, livskvalitet og psykiske helse. De samme beslutningene vil som regel også berøre andre menneskers liv på

---

⁶⁷ Tvisteloven kap 25

dyptgripende måter. Det må derfor stilles store krav til det arbeidet som gjøres i slike saker, med vekt på profesjonalitet, faglighet, etikk og rettssikkerhet i alle ledd.

Barneverntjenesten og domstolene benytter derfor ofte sakkyndige for å få et godt og barnefaglig informert underlag for de beslutninger som tas.⁶⁸ Både rettssikkerheten for barnet, garantien for at barnet kan bli gitt de best mulige utviklingsbetingelsene, og rettssikkerheten for foreldrene krever at det er et godt fagarbeid som ligger bak beslutningene.⁶⁹

Bruk av sakkyndige blir litt annerledes i barnevernssaker da det i motsetning til andre saker automatisk settes rett med ett fagkyndig medlem, normalt en psykolog, jf bvl § 7-2 og § 7-5. Det kan og være verdt å nevne at sakkyndig arbeid nå skal godkjennes av barnesakkyndig kommisjon, jf bvl § 2-3, en regel som var ny i 2010.

Gjennom sin antatt særlige kompetanse vil sakkyndiges vurderinger kunne få stor innvirkning på de endelige beslutningene. Antatt høy faglig kompetanse hos den som uttaler seg, skaper et særlig kontrollproblem ved at de andre aktørene i saken vil ha vansker med kritisk å kunne prøve de sakkyndige uttalelsene.⁷⁰

Et eksempel som viser hvor stor betydning en slik sakkyndig uttalelse kan ha er hentet fra Joar Tranøy sitt foredrag ved NKMR i Göteborg 17 juni 2006 hvor han tok for seg 37 utredninger som anbefalte omsorgsovertakelse. Vel tok de ikke for seg omsorgsovertakelse der den private part var av utenlandsk opprinnelse slik denne oppgaven tar for seg, men det viser hvor stor påvirkning de sakkyndige faktisk har i saker om omsorgsovertakelse, og hvor viktig bruk av sakkyndig med kunnskap om den aktuelle kultur kan være i saker hvor de private er av utenlandsk opprinnelse.

---

⁶⁸ NOU 2006:9 s.11

⁶⁹ NOU 2006:9 s.11

⁷⁰ NOU 2006:9 s.12

Et utsagn er alltid situasjonsbetinget. Dersom situasjonene/konteksten skrelles vekk kan beskrivelsen få en forvrengt mening for leseren. Dekontekstualisert informasjon kan lede til feilaktige tolkninger og vurderinger.

I en av utredningene ble det vist til en barnevernsrapport som uttalte følgende: ”*Mor lot ofte gutten sitte et par timer alene*”. Barnevernets kilde var helsesøsters rapport. I den står følgende: ”*Mor sier at det er bedre at han er der inne (lekegrinda) enn at han skader seg. Han er der bare når jeg holder på med noe som kan være farlig for han, eller når jeg vasker eller dusjer*”.

I helsesøsters rapport het det videre; ”*Så sier hun at han er i lekegrind for det har jeg anbefalt. Jeg sier det er lurt å ha lekegrind i spedbarnsalderen, men ikke nå. Jeg spør om hun tror det er bra for han, og hun svarer; det er bedre han er der enn at han skader seg. Han er der bare når jeg holder på med noe som kan være farlig for han, eller når jeg vasker eller dusjer*”.

Uttalelsen om at barnet var overlatt til seg selv var hentet fra en diskusjon mellom mor og helsesøster om bruk av lekegrind. I helsesøsters rapport opplyses det at gutten kunne være i lekegrinda i opptil et par timer i løpet av en dag, men at han ikke var i lekegrinda sammenhengende et par timer. I rettsaken ble det uttalt av kommuneadvokaten at barnet ble overlatt til seg selv hver dag. Påstanden var urimelig sett i forhold til opplysninger fra samtalen mellom mor og helsesøster nedfelt i helsesøsters rapport. Også denne saken resulterte i en omsorgsovertakelse.⁷¹

Hva da med rettssikkerheten når den private part er av utenlandsk opprinnelse, og den sakkyndige er norsk uten kjennskap til deres kultur og oppdragelse, noe som ofte er tilfelle?

---

⁷¹ Tranøy (2006) s.5

4.4.3 Hensynet til kultur i saker om omsorgsovertakelse satt av Høyesterett

Høyesterettspraksis er sentral for innholdet av gjeldende rett. Jeg har funnet en sak om omsorgsovertakelse der hensynet til kultur spiller en viktig rolle. Saken, fra 1997, gjelder omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12. Høyesterett gikk her langt i sin vektlegging av hensynet til kultur, jf Rt-1997-170.

Saken gjaldt overprøving etter tvistemålsloven kap 33 av vedtak om omsorgsovertakelse for en da nesten syv år gammel gutt. Begge foreldrene var av pakistansk opprinnelse. Etter tidligere vedtak hadde gutten i over fire år levd i en norsk fosterfamilie. Resultatet i dommen ble omsorgstilbakeføring. Dommen er en dissens dom, 4-1.

De to sakkyndige som var oppnevnt av Høyesterett var svært uenige om foreldrene burde få tilbake omsorgen. Psykolog 1 mente det var til barnets beste å vokse opp hos sine foreldre og bli kjent med sin opprinnelse og kultur, mens psykolog 2 mente det ville føre til en stor risiko å tilbakeføre gutten. Ved vedtak fra de andre instansene om plassering i fosterhjem forelå psykolog 2 sin negative vurdering av morens omsorgsevne. Vedtaket ble foretatt med sikte på varig plassering av C i en fosterfamilie, og var et drastisk inngrep som ble begrunnet i at barnets dårlige tilstand skyldtes morens forhold. Hennes sviktende evne til omsorg ble ikke bare ansett for å være situasjonsbetinget”, jf Rt-1997-170 s. 176.

Førstvoterende uttaler følgende: ”det er på det rene at psykolog 2 tok feil i sin vurdering av mor som varig uskikket til å ha omsorg for barn. Rapporten bygger på misforståelser blant annet med årsak i språkproblemer, og den nødvendige faglige kompetanse”, jf s. 176.

Det som gjorde saken vanskelig var at C hadde vært i et fosterhjem i nærmere fem år, og hadde en meget sterk tilknytning der. Han var oppdratt som en norsk gutt i en norsk familie med norske tradisjoner. Allikevel uttaler førstvoterende følgende, noe som viser hvor sterkt hensynet til kultur bør veie i slike saker: *”Jeg antar at det vil være positivt for hans identitetsfølelse og selvbilde at han får vokse opp sammen med sine biologiske foreldre, får vokse inn i deres livsform, kultur og religion,”* jf s.177. Dermed får hensynet til barnets

kulturelle bakgrunn og barnets rett å kunne delta i sin kultur, religion og sitt språk en sterk posisjon i gjeldende rett i saker om omsorgsovertakelse.

Høyesterett har her lagt føringer på at hensynet til kultur skal vektlegges sterkt. Blir dette fulgt opp i praksis?

5 Utenlandske foreldre og barns rettssikkerhet i praksis

5.1 Innledning

Norge består ikke lenger av en bestemt ensartet gruppe, men av ulike folkegrupper med sine særtrekk. Den moderne virkeligheten er blitt mer sammensatt, og vi lever i spennet mellom ulike kulturer.

Hadia Tajik, tidligere journalist publiserte følgende artikkel: *"Den oppvoksende generasjonen har i teorien friheten til å definere seg selv, men det er personer og grupper som begrenser denne friheten. Familien ønsker anstendighet, vennene ønsker fart og spenning, det religiøse samfunnet fromhet og dydighet- og det norske samfunnet en søt liten negermaskot. Det er altfor mange som "forteller" den nye generasjonen nordmenn hvem de er og hvordan de skal oppføre seg at de ikke får sjansen til å finne ut av det selv."*

Norge er globalisert og vi treffer i dag mennesker fra hele verden som bor over hele landet. Men har de nye borgerne av globaliserte Norge de samme rettigheter og rettssikkerhet som de etniske norske?

Flere innvandremiljøer, med det somaliske miljøet i front, har i den siste tiden rettet sterk kritikk mot barnevernet som de hevder tar deres barn på bakgrunn av fordommer og

språklige og kulturelt baserte misforståelser. I de fleste sakene er vold mot barna og/eller psykiske lidelser hos foreldrene oppgitt som grunn fra barnevernet.⁷²

Chiku Ali, spesialkonsulent i flyktningseksjonen i Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging i Bergen, kjenner til en rekke eksempler der hun mener barna er tatt fra afrikanske mødre fordi barnevernet har vurdert mødrenes omsorg som for dårlig gjennom sine ”norske” briller. Hun uttaler i en artikkel; *”I Afrika er det for eksempel ikke vanlig at foreldrene hele tiden forteller barna at de er glad i dem. Det er også mer vanlig å la barna gråte uten med en gang å ile til dem, noe som barnevernet i Norge har reagert på. Man må forstå dette i en kulturell kontekst. Mødre i Afrika har det ofte svært stressende, de skal finne vann og mat til mange barn og har ikke tid til å bry seg om bagateller. Men det betyr ikke at de ikke elsker sine barn, eller ikke klarer å ta vare på dem på en god måte. En autoritær oppdragerstil, der det er uhørt at barna skal si imot sine foreldre, og aksept for bruk av klapsing og lette slag er også langt mer vanlig i afrikanske land”*.⁷³

Jeg har i det følgende valgt å ta for meg rettssikkerheten til utenlandske foreldre i deres møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene for øvrig. Jeg har tatt for meg behandlingen av ulike saker for fylkesnemnda og lagmannsretten. Jeg har tatt utgangspunkt i 20 saker om omsorgsovertakelse, hvor jeg gått mer i dybden i 6 avgjørelser fra fylkesnemnda, 4 avgjørelser fra lagmannsretten og en fra Høyesterett. De saker jeg har valgt å se nærmere på er saker hvor det i stor grad er brukt vold, enten som ledd i oppdragelse eller ikke. De avgjørelsene jeg har valgt reiser ulike problemstillinger som jeg behandler nærmere under punkt 6.

Innvandrerens kulturelle bakgrunn er ikke nevnt i barnevernsloven som et kriterium som bør inkluderes når barnevernet skal vurdere behov og valg av tiltak. Dette bør kanskje nå

---

⁷² Iversen (2011)

⁷³ Iversen (2011)

vurderes forandret på i samsvar med den tilflytting en har til Norge. Eksempelvis som nevnt tidligere, har England nå innført bestemmelser om at det skal tas hensyn til kulturelle og etniske faktorer i barnevernsarbeidet, noe som tilsier at deres kunnskap på dette området blir atskillig styrket.

Hvordan blir rettssikkerheten til barnet og dets biologiske foreldre med utenlandsk bakgrunn ivaretatt i praksis, og hvordan har bruken av sakkyndige med kjennskap til den spesifikke kulturen innvirkning i de ulike barnevernsaker?

5.2 Fylkesnemnda og rettens vektlegging av den kulturelle bakgrunn i saker om omsorgsovertakelse

Ved fremstillingen av de utvalgte vedtakene og dommene vil jeg kort gjengi sakens faktum, presisere problemstillingen og gjengi nemndas eller rettens konklusjon med begrunnelse. Herunder vil jeg kort trekke fram ulike drøftings spørsmål som jeg vil utdype nærmere under punkt 6.

Når det vurderes om vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt, legges det avgjørende vekt på foreldrenes omsorgsevne. Vurderingen av en slik omsorgsevne er kulturbetinget. En persons omsorgsevne dannes gjennom at en som barn og voksne er vokst opp i en kultur, har fått erfaringer som igjen danner bakgrunn for foreldrenes omsorgsevne. Som en vil se ut i fra de saker som er nevnt i oppgaven vil en mor eller far fra eksempelvis Pakistan eller Vietnam ha en annen formening om hva som er en bra og riktig omsorgsevne, enn foreldre fra for eksempel Norge. En har forskjellige meninger om hva som er riktig for barnet sitt, men det betyr ikke at den omsorg du som forelder gir er dårligere enn det noen andre gir.

5.2.1 Kultur og dens betydning i saker om omsorgsovertakelse

Hvordan vurderes foreldrenes omsorgsevne i praksis når de har en annen kultur? Kan man unnskyldte dem med at de ikke har lært noe annet, eller blir de vurdert på lik linje som norske foreldre? Og blir rettssikkerheten deres ivaretatt?

Rt.1997.170, som nevnt i forrige kapittel, har lagt føringer på i hvilken grad hensynet til kultur bør bli ivaretatt. Jeg har referert til denne dommen i det formål å vise i hvor stor grad hensynet til kultur ble vektlagt av Høyesterett, og dermed bør følges av de øvrige rettsinstanser i den grad det lar seg gjøre.

I FNV-2002-14-BUS møter vi tre barn hvor foreldrene har en annen kulturbakgrunn enn den norske. Dette ble tillagt betydning når fylkesnemnda kom til at en omsorgsovertakelse ikke ville være til barnas beste, jf bvl § 4-1. Forslag om omsorgsovertakelse ble ikke tatt til følge.

Fylkesnemnda kom til at vilkårene for omsorgsovertakelse etter lov om barneverntjenester § 4-12 første ledd bokstav a) var tilstede. Etter deres oppfatning forelå det alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som barna trenger etter sin alder og utvikling. Videre fant de under tvil at vilkårene for omsorgsovertakelse etter lov om barneverntjenester § 4-12 første og annet ledd forelå. Uavhengig av dette fant de å ikke kunne gå inn for omsorgsovertakelse siden det ikke fremstod som det beste alternativet for barna, jf lov om barneverntjenester § 4-1. Nemnda vurderte det dit hen at *”Det må i denne saken foretas en særlig vurdering knyttet til fosterhjemsplassering av fremmedkulturelle barn uten samarbeid fra foreldrenes side. Ved en omsorgsovertakelse ligger en mulighet for brudd mellom barna og foreldrene. Barnas behov for kunnskap og tilhørighet i forhold til egen kulturbakgrunn vil i alle fall ikke bli ivaretatt. Dette vil kunne virke negativt for barnas identitetsfølelse og eget selvbilde. De viser til dom inntatt i Rt.1997.170”*.

Vi har her å gjøre med en sak hvor man under tvil kommer fram til at vilkårene for omsorgsovertakelse var til stede, men man går ikke inn for overtakelse da det viser seg å

ikke være det beste alternativet for barna. Nemnda finner at en overtakelse vil føre til at en tilhørighet i forhold til egen kulturbakgrunn ikke vil bli ivaretatt. Tilsvarende tilfelle er ikke ofte behandlet i praksis, og det er således et minimum av erfaringer å bygge på. Nemnda sluttet seg her dels til en barnas beste vurdering og dom inntatt i Rt.1997.170 hvor hensynet til kultur ble tillagt stor vekt.

Avgjørelsen reiser videre spørsmål om man i slike tilfeller går for langt i å vektlegge kultur. Ivaretar man foreldrenes rettssikkerhet og kultur for høyt, slik at det går utover barnas rettssikkerhet?

Motsetningsvis kan man vise til FNV-2004-15-HSF som gjelder omsorgen for en 10 år gammel jente som var kommet til Norge sammen med sin mor og flere søsken som flyktninger. Første gang saken var oppe fattet fylkesnemnda den 25.02.02 at vilkårene for omsorgsovertakelse ikke var oppfylt. Nemnda kom fram til at mor hadde god omsorgsevne, og de vektla den felles kulturelle bakgrunn som et viktig element.

Høsten 2003 henvendte mor seg til barneverntjenesten og ba om hjelpetiltak. Det ble satt inn leksehjelp og oppfølging av barna hjemme to kvelder i uka. Etter at jente i desember 2003 fortalte til besøksmor at hun ble slått hjemme hvor hun ga et klart uttrykk for at hun ikke ville hjem, fattet barneverntjenesten den 22.12.03 midlertidig vedtak om plassering av jente utenfor hjemmet. Nemnda fant at vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl .§ 4-12 første ledd bokstav a) var oppfylt ved at jenta over flere måneder hadde holdt fast på sin historie og bestemt motsatt seg hjemflytting. Denne gangen uttalte psykologen som hadde snakket med jenta dit hen at; *”Enten kan en velge å tro på jentas påstand om hjemmesituasjonen, eller ikke gjøre det. Dersom en ikke tror på det Jente har fortalt, har en med et annet problem å gjøre som er minst like alvorlig”*.

Den private part anførte følgende; *”Barneverntjenesten mener det foreligger både psykisk og fysisk omsorgssvikt. Dette er mor uenig i. Mor er en heltinne. Hun har reddet åtte barn ut av en krig i sitt hjemland, og hennes innsats har vært ut fra kjærlighet og omsorg”*.

Det mest sentrale i saken er jentas eget utsagn om at hun har blitt utsatt for uforutsigbar vold og avstraffelse fra moren og søsknene. Det finnes ingen observasjoner på at mor har slått sine barn.

Til den nye informasjonen fylkesnemnda fikk i saken uttalte de nå følgende; ”*Det synes å være på det rene at det er en del kulturelle forskjeller i måten foreldre oppdrar barna sine på her i Norge i forhold til det mor er vant med fra hjemlandet. Blant annet fremgår det at hun, i alle fall i en tidlig fase i Norge, forlangte total lydighet fra barna sine, og hun har selv innrømmet at hun i begynnelsen avstraffet barna fysisk. Det er observert at barna kan vise frykt i forhold til sin mor, mens mor selv betegner det som respekt fra barnas side*”. På bakgrunn av dette legger fylkesnemnda vekt på det Jente har fortalt om forholdene hjemme og hennes opplevelser av dem. Fylkesnemnda tror at Jente har opplevd at hun har blitt utsatt for vold, og flertallet finner at vilkårene i bvl § 4-12 a og d er oppfylt. Omsorgen ble overtatt og jenta plassert i norsk fosterfamilie.

Det kan stilles spørsmål ved nemndas vurdering av mors omsorgsevne i denne saken. I første omgang fant fylkesnemnda at morens omsorgsevne var tilfredsstillende, og vilkårene for omsorgsovertakelse var ikke til stede. Senere uttaler jenta at mor slår henne og jenta blir flyttet til en fosterfamilie. Fylkesnemnda legger her hele hovedvekten på jentas uttalelser. På bakgrunn av morens uttalelser om at hun i begynnelsen avstraffet barna fysisk, sammenholdt med uttalelsene til jenta konkluderte nemnda at faren for gjentakelse var stor, og dermed var faren for å at mor ville utøve vold mot jenta igjen, ”overveiende sannsynlig”.

Det samme resultat og vektlegging finner man igjen i saken, FNV-2009-293-AGD. Saken gjaldt en omsorgsovertakelse for jente på 16 år. Familien kom til Norge som flyktninger i 1990. Fylkesnemnda la til grunn at foreldrene (nå mor) hadde brukt vold som del av oppdragelsen av jenta, helt fra hun var liten. Jenta ønsket omsorgsovertakelse, og hennes

mening ble tillagt betydelig vekt. Mor ble ikke gitt rett til samvær. Plassering i etnisk norsk fosterhjem.

Jente er født i Norge, og oppvokst i X. Hun går i 10. klasse på X ungdomsskole. Mor, far og tre eldre søsken, kom til Norge som flyktninger fra land I i 1990. Alle søsknene bor sammen med mor i X. Mor driver en liten bedrift.

Kjernen i saken er at mor bruker vold som en del av sin oppdragerstil. Jente har vokst opp i et hjem hvor vold har vært en del av oppdrageretlementet, også i den tid far levde. Mor har erkjent at det har foregått voldsutøvelse, og har forsvart det med sin kulturelle bakgrunn.

Jenta, ved sin prosessfullmektig har vesentlig gjort gjeldende; ”Mor vil ikke gi Jenta den frihet som andre norske barn har. Man må legge til grunn at volden vil fortsette dersom Jente flytter hjem. Mor har også tidligere sagt at hun skal slutte å slå, uten å ha klart å overholde dette. Jente bør ikke plasseres i et fosterhjem med bakgrunn fra Land I. Det er forskjeller i kulturell bakgrunn som er grunnen til hele saken”.

Mor har ved sin prosessfullmektig i det vesentlige gjort gjeldende; ”Mor mener vilkårene i bvl § 4-12 første ledd bokstav a) og c) ikke er oppfylt, og hun ønsker at Jente flytter hjem. Hun vil selv bestemme over jente. Mor ser ikke på den voldsutøvelse som har skjedd som mishandling, men som oppdragelse og grensesetting. Jente har dårlig moral. Mor er glad i Jente, men har ikke visst hvordan hun skal sette grenser og forholde seg til oppdragerrollen. Hun har derfor fulgt oppdragerstilen fra Land I for å håndtere dette. Mor er nå orientert om det norske regelverket og om konsekvensene, og hun har sluttet å slå”.

Fylkesnemndas syn på saken er at konfliktene mellom Jente og mor synes å bunne i at Jente ønsker mer frihet, slik hun ser andre norske ungdommer har, enn det som mor finner passende ut fra mors bakgrunn fra Land I. Konfliktene har dreiet seg om at Jente ønsker å få lov å overnatte hos venninner, få lommepenger eller betaling for jobbing i mors bedrift.

I sin vurdering legger nemnda til grunn jentas egen forklaring slik den fremkom under fylkesnemnds forhandlingsmøte. Nemnda finner jentas forklaring troverdig. Nemnda finner det videre mest sannsynlig at volden, truslene om vold, vil fortsette dersom Jente nå flytter hjem. Mor synes å ha svært dårlig impuls kontroll, i tillegg til at bruken av vold som middel i barneoppdragelsen synes å være dypt festet i mors måte å tenke og handle på. Videre ønsker ikke Jente å bo hos sin mor. Hun vil heller ikke ha samvær. På bakgrunn av dette kom nemnda til at en overtakelse av omsorgen anses som både nødvendig og til barnets beste, jf bvl § 4-12 annet ledd og § 4-1.

I de to foregående sakene reiser det seg flere aktuelle tolkningsspørsmål; er det nok at barna hevder at foreldrene slår for at foreldrene skal miste omsorgen? Hvordan vet vi at det de sier er sant, spesielt når det kommer fram at de ikke ønsker hjem igjen, uansett utfall og tiltak som blir satt inn, da det de ønsker er å ha det slik norske barn/ungdommer har det. De vil ikke ha slike strenge rammer som foreldrene opprettholder grunnet deres kulturelle bakgrunn. Videre stiller begge sakene spørsmål om hvilken betydning det har for foreldrenes rettssikkerhet når man, som her, ser at hensynet til kultur ikke blir vektlagt i større grad enn i en bisetning, og hvordan løser barnevernet, advokatene og fylkesnemnda et slikt dilemma som de i slike saker møter? Skal de tro på barna eller foreldrene, og bør ikke bruken av sakkyndige med kjennskap til deres kultur og hensynet til kultur bli vektlagt i større grad, da det muligens kan forklare i større grad hvorfor de handler slik. Spørsmålene behandles i punkt 6.

Sak nummer 5, FNV-2008-420-OSL, gjelder en familie fra Asia som kom til Norge i 2002, der mor hadde eneomsorgen for gutt på 11 år og jente på 9 år. Skolen sendte en bekymringsmelding da gutten fortalte til flere at mor slo ham. Han fastholdt dette overfor barneverntjenesten og tilføyde også at mor slo søsteren. Mor benektet det hele. Fra høsten 2007 til april 2008 ble det satt inn tilsyn i hjemmet. I april 2008 mottok barneverntjenesten en anonym melding om at mor hadde skåret gutten i fingeren, noe gutten bekreftet. Begge barna ble som følge av dette akutt plassert. I senere sak om omsorgsovertakelse konkluderte fylkesnemnda med at mors bruk av vold i oppdragerøyemed, var en alvorlig mangel i den

psykologiske ivaretagelsen. Flertallet fant at mor måtte få veiledning før det var aktuelt og tilbakeføre barna, mens mindretallet vurderte at barna kunne flyttes hjem straks.

Fylkesnemnda flertall uttaler; ”*Slik saken er blitt belyst må det uansett legges til grunn at det har pågått over år, og at enkelte av episodene har vært så vonde både psykisk og fysisk, at det må konkluderes med alvorlige mangler i den psykologiske omsorgen. Det er dessuten straffbart å slå barn i Norge. Selv om gutten og jenta kommer fra en annen kultur har de krav på det samme vern som alle andre barn i Norge*”. Nemndas flertall kom her fram til at vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl §4-12 forelå.

Det samme ser man i de to neste sakene LB-2002-3179 og FNV-2008-143-AGD. I den første saken er foreldrene fra Somalia. De ble fratatt omsorgen for sine fire barn grunnet mistanke om vold fra fars side og mors tvangsinnleggelse på psykiatrisk sykehus. Lagmannsretten fant klar sannsynlighetsovervekt for at fars adferd hadde vært preget av trusler og noe slag og spark mot mor og barna. Foreldrene var nå separert og mor var ikke lenger psykotisk. De tre eldste barna hadde særskilte omsorgsbehov og ingen av foreldrene hadde omsorgsevne. Særlig de to minste barna var sterkt knyttet til sitt fosterhjem. Plasseringen ansett som langsiktig og samværene ble fastsatt ut fra dette.

Retten som kom til at vilkårene for omsorgsovertakelse var oppfylt mente at ”*en kan ikke se at det kan være av avgjørende betydning at de to minste barna bor i en norsk – og ikke somalsk fosterfamilie. Det er viktig å sikre trygghet, kontinuitet og en god utvikling hos barna. I denne forbindelse må kultur anses å være noe mer sekundært. Det legges for øvrig til grunn – ut fra bevisførselen – at den norske fosterfamilien er svært åpen for å tilrettelegge forholdene slik at barna får ivaretatt sin somalske kultur og identitet så godt det lar seg gjøre*”.

Neste sak, FNV-2008-143-AGD, gjaldt spørsmål om omsorgsovertakelse for Jente 1 født-96 og Jente 2 født-99 i medhold av bvl § 4-12 første ledd bokstav a) og bokstav c). Familien er fra Afghanistan, og kom til Norge i november 1998. Det er ni barn i familien,

hvorav fire av de er under 18 år og bor hjemme. Jente 1 og Jente 2 er de to yngste i søskenflokket. I samtale med barneverntjenesten januar 2008 fortalte Jente 2 at hun og Jente 1 ble slått av foreldrene og den eldste broren, både med hånd, ledning, sko og pinne. 10.04.08 fattet barneverntjenesten vedtak om midlertidig plassering av jentene på sperret adresse i medhold av bvl § 4-6 annet ledd.

Fylkesnemnda kom til at vilkårene for omsorgsovertakelse var oppfylt etter bvl § 4-12 første ledd bokstav a) og c). De legger i sin avgjørelse til grunn at *”begge jentene over lengre tid regelmessig har vært utsatt for vold og trusler om vold, samt innestegning på ulike steder som garasje, soverom og toalett”*. Videre uttaler fylkesnemnda at *”de oppfatter jentene som troverdige. At jentene i denne perioden har moderert sine historier, og sågar sagt til barnas talsperson at de tidligere har løyet, finner ikke nemnda unaturlig”*.

Når det kom til spørsmålet om hensynet til kulturspørsmålet uttaler nemnda følgende; *”Det er etter nemndas oppfatning relativt åpenbart at familien gjennom denne saken har tapt/taper ære. Familien er i følge egne uttalelser høyt respektert innen det afghanske miljøet i Norge, og den afghanske kulturen har en langt sterkere æreskodeks enn den norske.”*

Som en ser i de foregående sakene blir det lagt meget forskjellig vekt, og tatt forskjellige hensyn til kultur og dens betydning i de enkelte sakene. I de to første sakene ble hensynet til kultur vektlagt betydelig, mens i de fem neste sakene ble kultur så vidt nevnt av nemnda eller retten i sin vurdering av foreldrenes omsorgsevne. I den sistnevnte saken, FNV-2008-143-AGD, blir familiens afghanske kultur stadfestet av nemnda, men det blir ikke videre drøftet hvilke hensyn en bør ta til deres kultur, eller kulturens betydning, for å få en forståelse av deres omsorgsevne. Kan man da på bakgrunn av de foregående sakene hevde at rettssikkerheten er godt nok ivaretatt for utenlandske foreldre? Og hva med bruk av sakkyndige?

I de foregående sakene har man ikke oppnevnt sakkyndige med spesiell kjennskap til de forskjellige kulturene for muligens å få en forklaring og forståelse på hvorfor foreldrene handler som de gjør? Kan bruken av sakkyndige med en slik kunnskap være av en så stor betydning at det vil ha innvirkning på sakens utfall om man har oppnevnt en eller ikke? I så fall burde man ikke i hver sak oppnevne en sakkyndig med spesiell kjennskap og kunnskap om kultur i hver sak for å ivareta rettssikkerhetsperspektivet?

5.2.2 Bruk av sakkyndige med barnevernfaglig bakgrunn samt kjennskap til den gjeldende kultur i praksis.

Sakkyndige blir som regel oppnevnt i den enkelte sak. Det er sakkyndige som har sin profesjonalitet innenfor psykologistudiet, og som oftest er det ikke sakkyndige med spesiell kunnskap om den kultur det er snakk om i den enkelte sak. Kan dette ha betydning for sakens utfall? Hvis ja, hva kan man da si om rettssikkerheten, blir den ivaretatt for de utenlandske foreldre og barna, når man i flesteparten av slike saker opplever at en sakkyndig med slik kjennskap ikke blir oppnevnt?

LG-1994-1159 gjelder overprøving av vedtak om omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. Saken gjaldt spørsmål om fratakelse av omsorg for 2 barn på 12 og 14 år på grunn av svikt i daglig omsorg samt bruk av vold/mishandling i familien. Foreldrene var kenyanske statsborgere. Lagmannsretten var, både når det gjaldt spørsmålet om omsorgsovertakelse og omfang av samvær, delt i et flertall og et mindretall.

I Fylkesnemndas vedtak datert 31 august 1993 ble det fastsatt at barneverntjenesten skulle overta omsorgen for to av barna deres i medhold av barnevernloven § 4-12 bokstav c, under henvisning til at foreldrene hadde utøvet vold mot barna. Omsorgen for de to minste barna ble ikke overtatt da det ikke var utøvet vold mot disse.

Ved stevning 12 november 1993 brakte A(mor) og B(far) ved advokat Arve Hæreide fylkesnemndas avgjørelse inn for Bergen byrett. Byretten, som var satt med to psykologer

som sakkyndige meddommere, avsa 29 juni 1994 enstemmig dom i saken med slik domsslutning: ”Bergen kommune frifinnes”.

A og B anket 11 august 1994 dommen til Gulating Lagmannsrett på grunn av saksbehandlingsfeil og fordi byretten hadde bygget på uriktig faktum. Spørsmålet om å oppnevne sakkyndig ble reist under saksforberedelsen av ankesaken. Sakkyndig med kjennskap til deres kultur ble oppnevnt for byretten av den private part, dermed anså lagmannsretten saken tilstrekkelig opplyst.

På spørsmål om omsorgsovertakelsen var lagmannsretten delt i et flertall og mindretall. Flertallet på sin side vurderte det dit hen at *”Det må være overveiende sannsynlig at barnas helse eller utvikling kan bli alvorlig skadet som følge av at foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barna. Flertallet legger som nevnt til grunn at foreldrene har utøvet vold mot E ved at hun er blitt pisket med kvist. Både måten volden er utøvet på og omfanget, innebærer at dette etter flertallets oppfatning må kunne betegnes som mishandling etter barnevernloven § 4-12 første ledd bokstav c).*

At vold generelt blir benyttet i oppdragelsen av barn i Kenya i en helt annen utstrekning enn i Norge, er ut fra bevisførselen sikkert riktig. Rettslig sett har dette begrenset betydning, siden bedømmelsen av om mishandling har funnet sted må skje etter norsk lovgivning, se barneloven § 1-2. Flertallet har imidlertid forståelse for at det kan være problemer med å tilpasse seg norske forhold, herunder lovgivning og oppdragelses normer.

Selv om moren har forklart at hun tar avstand fra bruk av vold, er det på den annen side vanskelig å tillegge hennes overnevnte utsagn vekt når hun uttaler seg positivt om bruk av vold i oppdragelsen.”

Mindretallet viser til at saken avdekker en kulturkollisjon, *”den ankende part kommer fra et samfunn hvor fysisk avstraffelse er et naturlig ledd i oppdragelsen, så vel i familie som skole. Herunder blir det til tider brukt særdeles seriøs vold. Det vises til antropolog*

Graciella van den Berg sin forklaring i retten. Unnlatt bruk av fysisk straff fra foreldrenes side blir sett på som kritikkverdig.

Hva gjelder krav som er satt til pikene, og oppgaver som disse er tildelt i hjemmet, så er det også kulturkollisjoner som avdekkes. Den ankende part har åpenbart en annen familiestruktur enn det som er vanlig i Norge, mye mer preget av samhold, men også av krav. Barn får ikke være barn på samme måte som hos oss. De kommer fra trange forhold hvor alle må gjøre sin innsats for at familien skal overleve”.⁷⁴

For mindretallet er det også viktig at innflyttere som dette, sannsynligvis vil få store problemer om de unødig blir fraskilt, og blir fratatt den samhörighet som familien gir. Hensynet til deres egenart, tilsier at de får holde sammen. Det er også det som gir de best styrke til å makte integrering i det norske samfunnet.

Flertallet kom til at vilkårene for omsorgsovertakelse etter ovennevnte bestemmelse var til stede både på grunn av alvorlige mangler ved omsorgen, og på grunn av fysisk mishandling.

I denne sak kom flertallet til at vilkårene for en omsorgsovertakelse forelå, men samtidig ser man her at ved bruk av sakkyndige med kjennskap til den kultur det er snakk om gjør at kultur blir grundigere tatt med som et viktig moment, og blir i større grad drøftet enn i det foregående sakene jeg har tatt for meg.

Neste sak, LB-1999-1045, gjaldt og prøving av vedtak om omsorgsovertakelse av ankende parts yngste sønn på ca 9 år.

Saken gjaldt en nå 9 år gammel gutt i en vietnamesisk innvandrerfamilie som i Fylkesnemndas vedtak fra 1998 ble fratatt mors omsorg. Han ble straks overført til et

---

⁷⁴ LG-1994-1159

beredskapshjem. Byretten stadfestet vedtaket. Lagmannsretten fant at vilkårene for omsorgsovertakelse ikke var oppfylt, og opphevet Fylkesnemndas vedtak. Det er en dissens dom 5-2.

Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker Oslo og Akershus fattet den 27. august 1998 vedtak om å overta omsorgen for B(gutt). A(mor) tok ut stevning for Oslo byrett mot Oslo kommune den 11. september 1998, med påstand om at vedtaket fra Fylkesnemnda skulle oppheves. Oslo byrett avsa dom i saken den 15. februar 1999 med den domsslutning at Oslo kommune frifinnes. A påanket i rett tid dommen til Borgarting Lagmannsrett.

Fylkesnemnda fant at omsorgsovertakelse var til guttens beste selv om overtakelse kunne medføre at han mistet kontakt med sin vietnamesiske kultur. Fylkesnemnda la betydelig vekt på rapport fra psykolog Morten Grøvli. Grøvli konkluderte med at omsorgsovertakelse var nødvendig.

Byretten oppnevnte to sakkyndige, psykolog Arne Bjerring-Hansen og Thanh-Tam Ngo. Sistenevnte har spesiell kompetanse på vietnamesisk kultur og kunnskap om adekvat barneoppdragelse og akseptert morsrolle i Vietnam. Begge sakkyndige anbefalte at B ble tilbakeført til mor. Byretten la likevel større vekt på psykolog Morten Grøvlis rapport som hevdet at mors omsorgsevne ikke var tilstrekkelig og at omsorgsovertakelse burde opprettholdes.

Flertallet i lagmannsretten fant at grunnvilkåret for omsorgsovertakelse i bestemmelsens første ledd bokstav a) ikke er oppfylt. Flertallet legger til grunn at det har skjedd fysisk avstraffelse i hjemmet, og at begge guttene har blitt slått med spisepinner eller lignende av den ankende part. Hun har erkjent dette, men ikke at slik avstraffelse har skjedd etter at familien flyttet til Oslo i 1996.

Utslagsgivende for flertallets vurdering av mors omsorgsevne, og for vurderingen av om det her foreligger mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som B trenger i

hjemmet, er den positive beskrivelse begge de sakkyndige har gitt av ham. Denne beskrivelsen understøttes sterkt av Bs nåværende og tidligere lærere. Samt sakkyndige Thanh-Tam Ngos uttalelse, som har spesiell kompetanse på vietnamesisk kultur.

”Når det gjelder mors omsorgsevne kan hun etter norske forhold vanskelig beskrives som en ideell omsorgsperson. Det legges til grunn at hun kan være hissig og labil, og hun har ikke vært flink til å sørge for at barna blir stimulert til egenaktiviteter. Men hun har en ansvarsfølelse når det gjelder barnas skolegang, forholdene hjemme er ryddige og ordentlige. Hun er viljesterk og legger særlig vekt på at barna har god oppførsel i hjemmet. Hennes måte å oppdra barna på er vanlig for vietnamesisk barneoppdragelse, og forholdet mellom henne og sønnene er fylt med kjærlighet”.

Saken resulterte i at anken ble tatt til følge, og omsorgsovertakelsen ble opphevet på bakgrunn av disse uttalelsene.

Den siste saken jeg har valgt å ta for meg her er LG-2006-155198, den omhandler hensynet til kulturell bakgrunn. Fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse for tre barn ble opphevet av tingretten. Lagmannsretten stadfestet dommen. Familien var av utenlandsk opprinnelse. Lagmannsretten ga uttrykk for at man måtte kunne stille krav til omsorgskvalitet uavhengig av kulturbakgrunn, men at omsorg i andre kulturer kan komme til uttrykk på andre måter enn i den norske.

Retten oppnevnte to sakkyndige, en psykologspesialist Jon Wormnes og overlege, stipendiat Aina Basilier Vaage som var oppnevnt som kultursakkyndig.

Foranledningen til at barnevernet intervernerte var en bekymringsmelding fra barnevernvakten i mars 2003 etter at barnas mor var tatt for å ha stjålet/nasket. Retten kom til at *”det er på det rene at omsorg kan komme til uttrykk på ulike måter i ulike kulturer. Sviktende omsorg kan ikke bortforklares med kulturforskjeller. Det er lagmannsrettens syn at man må kunne stille de samme krav til omsorgskvalitet uavhengig av kulturbakgrunn. Men man må være åpen for at omsorg i andre kulturer kan komme til uttrykk på andre*

måter enn i den norske, uten at den derved er mindre verdifull. Dette skaper utfordringer for dem som må vurdere om barn får tilstrekkelig omsorg der hvor man ikke ser de kjennetegn som preger god omsorg i vår kultur. ”

Videre blir det pekt på følgende, ”*Det er hevdet at dette ikke innebærer at mor ikke ”ser” barna sine, eller at de ikke får nok positive tilbakemeldinger. Lagmannsretten viser til barnas far, som oppfattes å være delvis i et motsetningsforhold til mor, anser henne for å opptre som en vanlig vietnamesisk mor. Den kultursakkyndige beskrev mors væremåte å passe godt inn i en vietnamesisk familie, og påpekte at det i flere kulturer ikke er vanlig å snakke om emosjoner”.*

I dette tilfellet mener retten at ”*den kultursakkyndige har kastet ny forståelse over en del aspekter ved mors væremåte som gjør at saken stiller seg annerledes enn tidligere.”*

Etter en helhetsvurdering finner lagmannsretten at mor har tilstrekkelig omsorgsevne i forhold til hvert av barna, og for søskenflokket samlet. Vilkårene for omsorgsovertakelse er da ikke tilstede.

Disse tre sakene oppstiller etter mitt skjønn ulike relevante tolknings spørsmål. At sakkyndige, og da spesielt sakkyndige med kjennskap til kultur og dens betydning, er av stor betydning i saker om omsorgsovertakelse der familiene er av utenlandsk opprinnelse blir tydelig i de saker som er nevnt her. Da bør man reise spørsmål om hvorfor ”kultursakkyndige” blir oppnevnt i så få saker, og om det fører til forskjellsbehandling av sakene, og dermed får betydning for foreldrenes og barnas rettssikkerhet? Eller får kultur kanskje for mye betydning der slike sakkyndige oppnevnes, mens det omvendt får liten betydning i andre? Disse spørsmålene vil jeg behandle under punkt 6.

6 Utenlandske foreldres rettssikkerhet; En realitet eller en utopi i saker om omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12?

6.1 Innledning

Torstein Eckhoff har uttalt følgende: *”Den enkelte skal være beskyttet mot overgrep eller vilkårlighet fra myndighetenes side, og han skal ha mulighet for å forutberegne sin rettsstilling og forsvare sine rettslige interesser. Ofte inkluderes også hensynet til likehet og rettferdighet i rettssikkerhetsidealet for å tilgodese disse hensyn stilles krav til saksbehandlingen”*.⁷⁵

Jeg skal i det følgende drøfte utenlandske foreldres rettssikkerhet, og i den sammenheng vil jeg se nærmere på de ulike tolkningssspørsmålene som er fremkommet etter å ha studert nemndas og rettens praksis i saker om omsorgsovertakelse. Da med vektlegging av den aktuelle lovtekst, den foreliggende praksis og intervjuer foretatt med de berørte parter.

6.2 Rettssikkerheten til utenlandske foreldre i møte med barnevernet, fylkesnemnda og de øvrige rettsinstanser

Den tokulturelle problematikken bygger på å ikke tape ansikt, anseelse, omdømme og ære. For mange av de utenlandske foreldrene dreier livet seg om å bevare sitt ansikt i den sosiale gruppen. Tap av ansikt betyr at den som opplever skam ikke klarer å møte blikket til andre i samfunnet. Foreldre kan miste ansikt dersom de ikke klarer å være gode omsorgspersoner for sine barn. Hvis barnevernet tar i fra dem barna, hvis deres barn gjør opprør og bryter med familien, eller hvis deres barn ”sverter foreldrene” i påhør av andre, taper foreldrene ansikt.⁷⁶

En omsorgsovertakelse vil derfor ramme begge parter i stor grad. En konsekvens av den tokulturelle problematikken er ofte at barna til de utenlandske foreldrene blir strengere

---

⁷⁵ Rettskildelære (2001) s. 86

⁷⁶ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

oppdratt enn i forhold til norske barn, mange vet at hvis de sier i fra til barnevernet vil de bli flyttet vekk fra de ”strenge” foreldrene. Foreldrene mister barnene sine og påfører familien skam. Men en omsorgsovertakelse vil og ramme barna i sterkere grad enn de ofte tror, de aner ofte ikke konsekvensene av hva en slik flytting vil si.⁷⁷

En omsorgsovertakelse for en utenlandsk familie kan ofte få større konsekvenser for dem det gjelder, enn når man har med en norsk familie å gjøre. Familien opplever ofte her å miste hele nettverket rundt seg, til og med nærmeste familie kan vende dem ryggen på grunn av påført skam og tap av ære.

6.2.1 Blir kultur vektlagt i stor nok grad slik at man sikrer rettssikkerheten?

Kultur blir veldig forskjellig vektlagt i saker om omsorgsovertakelse for utenlandske familier. Det er de ulike sakene jeg har gjennomgått et eksempel på. I de første to sakene, Rt 1997.170 og FNV-2002-14-BUS blir hensynet til kultur vektlagt betraktelig. I den sistnevnte kom nemnda til at vilkårene for omsorgsovertakelse forelå, men at en omsorgsovertakelse ikke var til barnets beste basert på den kulturelle bakgrunn. Vedtak om omsorgsovertakelse ble ikke tatt til følge.

Derimot i de fem neste sakene jeg har vist til blir kultur vektlagt i liten grad. Kan her trekke fram FNV-2008-420-OSL og LB-2002-3179 som begge sakene førte til omsorgsovertakelse uten nesten å nevne kulturproblematikken. I den første saken forteller gutten at moren slår. Nemnda nevner i en bisetning ”*Selv om gutten og jenta kommer fra en annen kultur har de krav på samme vern som alle andre barn i Norge*”, noe mer blir ikke vurdert i forhold til kultur og den konflikt som kan ligge bak. Jeg sier ikke at utenlandske barn ikke har samme vern som de norske barna, men jeg mener at i slike saker bør familiens kulturbakgrunn bli drøftet i større grad enn det vi ser i disse sakene for at man kan si at rettssikkerheten er ivaretatt på en god nok måte i forhold til vårt lovverk.

---

⁷⁷ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

Det samme ser man i LB-2002-3179 hvor det var mistanke om vold. Der uttalte retten følgende; ”vi ser ikke at det kan være avgjørende at de to minste bor i en norsk og ikke somalsk familie. Det er viktig å sikre trygghet, kontinuitet og en god utvikling hos barna. I denne forbindelse må kultur anses å være noe mer sekundært”.

Dette var et gjennomgående problem i alle sakene jeg har tatt for meg, kultur har blitt vektlagt i meget ulik grad. I noen saker har kulturhensynet, og den problematikk man ofte kan møte i forbindelse med omsorgsovertakelse i utenlandske familier, blitt vektlagt i stor grad og drøftet med henvisning til Rt.1997.170. Mens kultur i et flertall av sakene bare er nevnt i et par setninger, og i enda mindre grad drøftet. Dette er bekymringsverdig. Det er sikker rett at alle barn skal ha et like godt vern i henhold til norsk og internasjonal rett, men for at rettssikkerheten skal bli ivaretatt for alle parter må, og bør, kultur i større grad bli vurdert og drøftet da det er kulturen som ofte forårsaker de problemer og dilemmaer som oppstår i slike saker. Rt.1997.170 har lagt føringer for at hensyn til kultur skal bli vektlagt i stor grad, denne linje bør man følge opp i alle saker slik at alle får en rettferdig rettergang. Kun da kan man si at rettssikkerheten blir ivaretatt for alle.

I følge Loveleen Rihel Brenna ligger alt til rette for at rettssikkerheten er god nok,” *lovene er gode nok, men det er personene som skal håndheve loven som har varierende kvalitet*”.⁷⁸

Til en viss grad kan jeg si meg enig med henne, lovene er for så vidt gode nok, muligens en skulle fått inn i barnevernloven at kulturhensynet bør drøftes, men det blir et annet spørsmål. Problemet man møter er at personene som skal håndheve loven har varierende kvalitet, og det kommer frem i de ulike sakene, som igjen gjør at det er veldig forskjell på om hensynet til kultur blir vektlagt i det hele tatt. På bakgrunn av dette kan man nok ikke si at rettssikkerheten til utenlandske foreldre er god nok.

---

⁷⁸ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

6.2.2 Kan man sikre at barnevernet og fylkesnemnda ikke blir forledet, og samtidig sikre barnet?

Fylkesnemnda og barnevernet sitt dilemma er, hvem snakker sant, hvem skal de tro på, og hvordan kan de få fram sannheten. Har man råd til å ikke tro på barnet? Hvordan kan man sikre på en best mulig måte at man ikke blir lurt, og samtidig sikre at rettssikkerheten til foreldre og barna blir sikret på best mulig måte?

Det verste som kan skje i følge Loveleen Brenna, som representerer 'et av barna', er at barnet/ungdommen/familien møter en barnevernsarbeider som har en rasistisk, diskriminerende eller fordomsfull tilnærming til saken, familien eller innvandrere. Dette vil prege både møtet og vedtakene som blir tatt. Det er ikke meningen at barnevernsarbeideren skal frelse barna. Vedkommende er en hjelper, ikke en frelser. Det er mange som går i "frelserrollen". Når fordommer blir kombinert med moraliserende holdning, er familiens og barnas rettssikkerhet i fare. Når barnet/barna og foreldrene har møter med barnevernet uten tolk, er familiens og barnas beste i fare. Når familien møter barnevernsarbeidere som overreagerer på den unges fortellinger, og sverter både familien og den unge, så vil det påvirke møtet og relasjonen mellom barnevernet og familien. Faren for maktmisbruk er absolutt tilstede.⁷⁹

Videre hvis man ser på det utsagn Gunnar Haadem kom med under intervjuet ser man at han har samme konklusjon som Loveleen Brenna. *"Vi har kjennskap til at det kan oppstå problemer mellom foreldrene og barna. En metode barna bruker for å komme vekk fra strenge foreldre er barnevernet. Derfor er det viktig at barnevernet bruker klokskap, og skynder seg langsomt i slike saker. Barnevernet må lytte til dybden i samtalen. Hva er det ungdommen ber hjelp om. Forhastet beslutning om at barnet skal ut av hjemmet kan få katastrofale konsekvenser for familien".*⁸⁰

---

⁷⁹ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁸⁰ Intervju med Gunnar Haadem

På bakgrunn av dette, hvordan kan man sikre at man ikke blir forledet når eksempelvis et av barna sier at en eller begge av foreldrene slår? Hva gjør man når det er de utenlandske foreldrenes ord mot barnas ord? Hvem snakker sant?

6.2.2.1 Påstand mot påstand

Forventninger fra skolens og medelevenes side, ønske om å være med på skoleturer, juleball, sosiale tilstelninger, svømmeundervisning, deltakelse i diskusjoner om seksualitet, forhold mellom gutter og jenter. De unge opplever at når de kommer i ungdomsårene innfører foreldrene strengere grenser hjemme for å beskytte dem, spesielt hennes ærbarhet. Mens deres venninner får større frihet og blir mer og mer opptatt av gutter, hvor de voksne snakker om løsrivingsprosessen og frihetslengsel, får spesielt jenter med minoritetsbakgrunn bare flere oppgaver hjemme. Disse kulturforskjellene kan ofte føre til at jentene blir mer og mer isolert, ensomme og innesluttet. Utfordringen for mange jenter og gutter er å få, om ikke den samme, men likere frihet som etnisk norske ungdommer. De oppsøker helsesøstre, sosiallærere og kontaktlærere og betror seg med sine problemer hjemme. I noen tilfeller kan det være nok med en samtale, mens de i andre tilfeller ender opp som en barnevernsak.⁸¹

Hvordan møter fylkesnemnda et slikt dilemma, hvordan tenker fylkesnemnda?

”Det er ikke kulturen som står i fokus, men barnas sikkerhet som er viktigst” uttalte Eli Volckmar, leder for Fylkesnemnd for barnevern og sosiale saker i Oslo og Akershus.⁸² Hva er det som gjør at fylkesnemnda oftest tror på barna?

I to av sakene jeg har sett nærmere på, FNV-2002-14-BUS og FNV-2009-293-AGD ser man tilfeller der jentene hevder at foreldrene slår. I den første saken foreligger det ingen bevis som tilsier at moren slår. I den neste saken har moren innrømmet bruk av vold, men

---

⁸¹ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁸² Intervju med Eli Volckmar

hun har forklart at det var kun denne type oppdragelse hun kjente på bakgrunn av hennes kultur, og tar nå avstand fra bruk av vold i oppdragsøyemed. I begge sakene ønsker ikke jentene så strenge rammer, de vil leve som vanlige norske ungdommer. Uansett vil de ikke tilbake til sin egen familie. Hvordan løser barnevernet, advokatene og fylkesnemnda et slikt dilemma? Skal de tro på barna eller foreldrene? Har man råd til å ikke tro på barna?

Det er mange momenter som kommer inn i en sak om overtakelse av omsorg etter bvl § 4-12, spesielt når man har med utenlandske familier å gjøre. Hvem skal man tro på, og hvordan kan man best mulig ivareta rettssikkerheten til begge parter?

*Jeg kan bekrefte at det er noe rett i at noen kommer og sier at foreldrene slår eller kommer med lignende påstander for å komme vekk fra familien”.*⁸³

Hva kan gjøres for å avdekke/avklare om barna snakker sant?

*Igjen erfaring, klokskap, lytt mellom linjene, sjekk ut fakta. Møt foreldrene uten å ha bestemt på forhånd hva utfallet av samtalen skal være.*⁸⁴

Hvordan møter barnevernet påstander om vold/overgrep/atferd vi ikke aksepterer? ”Man må lære de utenlandske foreldrene oppdragelse. Kultur og arv sitter i. Er jo eksempelvis ikke lenge siden vi brukte vold i oppdragelsen av barna våre, og det tok lang tid for oss å avvenne oss med slik oppdragelse. Mange slutter med en slik oppdragelse, men noen som ikke klarer å slutte. Videre har foreldrene vanskelig for å skjønne at vi har rett til å ta barna deres”.

⁸⁵

Da jeg spurte lederen for fylkesnemnda i Oslo og Akershus det samme spørsmål som overfor fikk jeg til svar; ”Det er en partsprosess som foregår, ofte det kommunale

---

⁸³ Intervju med Gunnar Haadem

⁸⁴ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

⁸⁵ Intervju med Gunnar Haadem

*barnevern mot de private parter. Det er bevisets stilling som er av betydning. Her følger man norske regler. Rettssikkerheten er som for de norske, det ekstra de gjør er å oppnevne en tolk. Det er norske standarder som gjelder”.*⁸⁶

*”Når det gjelder hvordan man skal unngå å bli forledet, så er det en utfordring. Det er ren bevisførsel man ser på. Selvfølgelig kan det skje feil, men man tilstreber fakta hele tiden”.*⁸⁷

Kan rettssikkerheten bedres?

*”Vi har et veldig godt system. Vet ikke helt om den kan bedres slik forholdene er nå”.*⁸⁸

Er det så enkelt, kan man bare si at det er norske standarder som gjelder, at det kun er ren bevisførsel. Hva da med det faktum at det som oftest er en kulturkollisjon man møter i slike saker. Bør man ikke lære deres kultur å kjenne, slik at man kan få en bedre forståelse? Barn skal ikke bli utsatt for vold, men for å opprettholde rettssikkerheten til begge parter bør man få fram deres forståelse og hvorfor det har skjedd.

Det er vanskelig å vite når et barn snakker sant, og når det lyver. Spesielt i saker som omhandler vold hvor resultatet ofte kan føre til veldig inngripende tiltak lik en omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12. Det viktigste blir som sagt å ikke trekke forhastede konklusjoner, lytt til dybden i samtalen, prøv å få tak i hva ungdommen egentlig vil. I mange slike tilfeller vil bruken av sakkyndige med spesiell kjennskap til deres kultur være av viktig betydning. Hvorfor oppnevnes slike sakkyndige så sjeldent av barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene selv? Som regel er det de private parter som selv må be om oppnevning av kultursakkyndige.

---

⁸⁶ Intervju med Eli Volckmar

⁸⁷ Intervju med Eli Volckmar

⁸⁸ Intervju med Gunnar Haadem

6.2.3 Sakkyndige, og deres betydning i saker om omsorgsovertakelse

I vurderingen av foreldrenes omsorgsevne er vi inne på et fagområde jurister og lekfolk har begrenset kunnskap om. Det kan derfor være viktig å benytte seg av ekstern kompetanse i form av sakkyndige. På bakgrunn av den gjennomgåtte praksisen ser vi at sakkyndige i form av norske psykologer benyttes i stor utstrekning, mens sakkyndige med spesiell kompetanse og kjennskap til kultur i liten grad blir benyttet. Spørsmålet vi da kan stille oss er hvor stor vekt slike ekspertuttalelser bør tillegges? Spesielt når man vet i hvor stor grad sakkyndiges uttalelser blir brukt i rettens argumentasjon, og at de sakkyndiges anbefalinger følges som regel.

Et eksempel man kan vise til i så måte er FNV-2004-15-HSF hvor den sakkyndige psykolog uttalte følgende; ”*Enten kan man velge å tro på jentas påstand om hjemmesituasjonen, eller ikke gjøre det. Dersom en ikke tror på det jenta har fortalt har en med et annet problem å gjøre som er minst like alvorlig*”. Her hadde nemnda først kommet til at moren hadde god nok omsorgsevne, mens de etter den sakkyndiges uttalelse kom til at de trodde på jenta sine uttalelser selv om ingen bevis forelå om vold, og kom til at vilkårene for omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12 forelå.

Domstolenes selvstendige vurdering av sakkyndige uttalelser er en forutsetning for å ivareta partenes rettssikkerhet. Men kan man si rettssikkerheten ivaretas når man ikke har den kunnskap man bør ha til den kulturen de utenlandske familien har?

6.2.4 Hvorfor blir sakkyndige med spesiell kjennskap til kultur oppnevnt i så få saker, er det kritikkverdig, og blir rettssikkerheten ivaretatt?

Det er fylkesnemnda som velger sakkyndige. Men jeg har aldri hørt at de bruker noen sakkyndige som er av utenlandsk opprinnelse eller med god kjennskap til den kulturen som gjelder. De bruker norske sakkyndige psykologer. Jeg har ikke sett en eneste utenlandsk sakkyndig på listene fylkesnemnda velger fra. Det er en anbudskonkurranse i alt som

*gjøres. Det er et lite utvalg av utenlandske sakkyndige. De må sitte som medlem av fylkesnemnda.*⁸⁹

Dette sitatet fra Gunnar Haadem gjør at man kan stille spørsmål om rettssikkerheten til utenlandske foreldre blir ivaretatt på en god nok måte i henhold til loven?

Videre stilte jeg spørsmålet; Kjenner du til tilfeller hvor man i fylkesnemnda har oppnevnt en norsk sakkyndig, for så å bli dømt, mens de private parter har anket saken videre til tingretten, hvor de har oppnevnt en sakkyndig med kjennskap til den kultur familien har, for så å bli frikjent. Svaret jeg fikk da var kort og konsist; ”*Ja har opplevd det flere ganger*”.⁹⁰ Kan man ikke hevde at dette er en bekreftelse på at kultursakkyndige bør bli oppnevnt i alle barnevernsaker, spesielt saker om overtakelse av omsorgen, hvor familien har en annen kultur enn vår egen for å ivareta deres rettssikkerhet på best mulig måte, både foreldrenes og barnas rettssikkerhet?

I LG-2006-155198 gav retten uttrykk for at man måtte kunne stille krav til omsorgskvaliteten uavhengig av kulturbakgrunn, men at omsorg i andre kulturer kan komme til uttrykk på andre måter enn i den norske. Retten oppnevnte to sakkyndige hvor den ene ble oppnevnt som kultursakkyndig. Etter den kultursakkyndiges uttalelser kom retten med følgende kommentar; ”*Den kultursakkyndige beskrev mors væremåte å passe godt inn i en vietnamesisk familie, og påpekte at det i flere kulturer ikke er vanlig å snakke om emosjoner. Retten mener at den kultursakkyndige har kastet ny forståelse over en del aspekter ved mors væremåte som gjør at saken stiller seg annerledes enn tidligere*”. På bakgrunn av dette kom retten til at mor hadde tilstrekkelig omsorgsevne og vilkårene for en omsorgsovertakelse ikke var tilstede.

---

⁸⁹ Intervju med Gunnar Haadem

⁹⁰ Intervju med Gunnar Haadem

Det samme resultat ser man i LB-1999-1045 hvor byretten oppnevner to sakkyndige, som kultursakkyndig ble Thanh-Tam Ngo oppnevnt. Han har spesiell kompetanse i vietnamesisk kultur og kunnskap om adekvat barneoppdragelse og akseptert morsrolle i Vietnam. Etter sin observasjon konkluderte han følgende for retten; ”*Mor kan etter norske forhold vanskelig beskrives som en ideell omsorgsperson. [...] Men hennes måte å oppdra barna på er vanlig for vietnamesisk barneoppdragelse, og forholdet mellom henne og sønnene er fylt med kjærlighet*”. På bakgrunn av dette kom retten til at mor hadde tilstrekkelig omsorgsevne og at vilkårene for en omsorgsovertakelse ikke var tilstede.

I de sakene som er belyst hvor kultursakkyndig blir oppnevnt, ser man at i to av tre av sakene blir omsorgsovertakelsen opphevet etter ny forståelse på bakgrunn av den sakkyndiges uttalelser om kulturen, og forståelsen av den. I den tredje saken, hvor omsorgsovertakelsen ikke ble opphevet, ser man at kultur i mye større grad blir diskutert og drøftet enn i de saker hvor man ikke har oppnevnt kultursakkyndig.

Jeg har kun tatt for meg et fåtall av saker, men allikevel, med et slikt resultat som dette, bør man stille seg spørsmål om ikke bruken av sakkyndige med kjennskap til familiens kultur i større grad bør oppnevnes da det muligens kan forklare hvorfor foreldrene handler som de gjør. Man kan lettere bedømme om deres omsorgsevne er god nok eller ikke når man har kjennskap og forståelse til deres kultur? Slik det er nå kan man ikke, basert på det resultat man har sett her, si at rettsikkerheten blir godt nok ivaretatt i henhold til norsk lov.

Da jeg spurte lederen for fylkesnemnda i Oslo om hvorfor så få kultursakkyndige blir oppnevnt, og nesten aldri i Fylkesnemnda, fikk jeg følgende til svar; ”*Når det gjelder bruk av sakkyndige så følger man norske standarder, pedagoger og psykologer. Det er ikke kulturen som står i fokus, barnas sikkerhet som er viktigst*”.⁹¹

---

⁹¹ Intervju med Eli Volckmar

Ja barnas sikkerhet er det viktigste, men for at man skal ivareta foreldrenes og barnas rettssikkerhet i størst mulig grad bør man ha kjennskap til deres kultur, kunne drøfte den og ikke kun se på den med norske briller og vår oppfattelse av deres oppdragelse

Som man har sett førte to av de tre sakene hvor kultursakkyndig ble oppnevnt, til en opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse. Dette burde få oss til å stille spørsmålstegn om rettssikkerheten til utenlandske foreldre er godt nok ivaretatt, og om ikke kultursakkyndige bør oppnevnes i alle saker om omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12. Slik kan man få belyst alle sider, og dermed få en rettferdig saksgang. I følge Loveleen Rihel Brenna er bruk av sakkyndig viktig i saker om omsorgsovertakelse, men det må være sakkyndige med en relevant kulturforståelse; ”*Sakkyndig vurdering er viktig, men den sakkyndige må ha relevant kompetanse. Vedkommende må ha jobbet med flerkulturelle familier før, og vedkommende må kunne gå fra det generelle til det spesielle*”.⁹²

6.3 Rettssikkerheten, en realitet eller utopi

Hensynet til den kulturelle bakgrunn synes å ha blitt barneverntjenestens ansvar uten at det finnes reelle juridiske muligheter til å kontrollere om hensynet er ivaretatt. Den eneste måten en kan kontrollere at hensynet blir ivaretatt på best mulig måte er å ta i bruk kultursakkyndige, noe som skjer veldig sjeldent.

India-saken, som har versert i media den siste tiden, kan nevnes som et eksempel på slike kulturkollisjoner i saker om omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12. I barnevernets begjæring til Fylkesnemnda trekkes foreldrenes egnethet til å ta vare på barna sine i tvil.

”*Barneverntjenestens hovedbekymring gjelder i hovedsak tilknytnings- og samspillproblemer mellom mor og barn [...]. Huset har ikke tilrettelagt lekeplass i stua, og lite aldersadekvate leker er fremme. En ser og at når mor ammer barnet, kan hun legge*

---

⁹² Intervju med Loveleen Rihel Brenna

*barnet inntil brystet uten å holde rundt det. Hun holder hodet mot brystet, mens kroppen ligger på fanget, og ikke inntil kroppen til mor ”.*⁹³

Ekteparet Bhattacharya og Charaborty ble i mai 2011 fratatt sin sønn og datter, etter at barnevernet hadde rettet flere anklager mot dem. De to søsknene er plassert i to ulike etnisk norske fosterhjem.

Foreldrenes kamp mot norske myndigheter har fått bred dekning og skapt sterke reaksjoner i indiske medier. Indias president Prathiba Patil har bedt Indias ambassade i Norge ta affære. ”*Forholdene i denne saken kan ikke rettferdiggjøre det ekstreme skritt det er å gå til langsiktig separasjon av barna og deres biologiske foreldre*”, skriver det indiske Utenriksdepartementet.⁹⁴

Indiske myndigheter presser både den norske ambassaden i New Dehli, det norske Utenriksdepartementet og Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartementet i Oslo. ”*Indiske myndigheter er bekymret for at det ikke er tatt tilstrekkelig hensyn til de utvilsomme fordelene barna vil ha av å oppdras i sitt eget etniske, religiøse, kulturelle og språklige miljø*”.⁹⁵

Denne saken er et eksempel på at hensynet til kultur og kulturkollisjoner, spesielt i saker om omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12, ikke blir tatt tilstrekkelig hensyn til av det norske rettssystemet. Problemstillingen i oppgaven er ikke lenger bare et nasjonalt anliggende ved omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12, det er med denne saken nå blitt et internasjonalt diskusjonstema.

---

⁹³ Heinesen (2012)

⁹⁴ Heinesen (2012)

⁹⁵ Seglem (2012)

*Gjeldende rett er på plass, men praksis må endres for å oppnå at det tas tilbørlig hensyn til kultur i alle sakene, ikke bare noen.*⁹⁶

7 Avslutning

Den overordnede problemstillingen for oppgaven var som følgende; rettssikkerheten til utenlandske foreldre i møte med barnevernet, fylkesnemnda og domstolene i saker om omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12.

En gjennomgang av gjeldende rett viste at i en § 4-12-vurdering har hensynet til den kulturelle bakgrunn noen ganger stort fokus i vurderingen av foreldrenes omsorgsevne, barnets omsorgsbehov og terskelen for alvorlig omsorgssvikt, mens det i andre saker er av mindre eller ingen betydning. Når det gjaldt hensyn i henhold til kulturen deres ble den vektlagt i varierende grad i de totalt 20 sakene jeg tok for meg. I 2 av de 7 sakene jeg så nærmere på ble kulturen deres vektlagt i stor grad, mens kulturen i de resterende fem sakene i liten grad ble nevnt eller drøftet. Når det kom til bruk av sakkyndige med spesiell kjennskap til den kultur det var snakk om ble det kun oppnevnt slik sakkyndig i 3 av de 20 sakene jeg har tatt for meg. Den første saken resulterte i at en slik oppnevning av en kultursakkyndig førte til en atskillig, og mer utførlig, drøfting om betydningen av deres kultur, mens i de to siste sakene førte den kultursakkyndiges uttalelser til ny forståelse av saken som videre resulterte i opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse etter bvl § 4-12.

Det som er spesielt bekymringsfullt er at i mer enn halvparten av sakene foretok ikke fylkesnemnda eller retten noen form for drøfting av den kulturelle problematikk man ofte møter i slike saker. Kan man da påstå at rettssikkerheten god nok?

---

⁹⁶ Intervju med Loveleen Rihel Brenna

Korbin, som vist til tidligere, tar opp begrepene omsorgssvikt og barnemishandling i et krysskulturelt perspektiv. Hun mener at når en tar i betraktning den krysskulturelle variasjonen i oppdragelsesmønstre for barn, blir det klart at det ikke finnes noen universell standard for barneoppdragelse, eller for barnemishandling og omsorgssvikt.⁹⁷ Følgende eksempel er hentet fra hennes artikkel; *”Familien bestående av to foreldre med fire barn, hvor far måtte reise til utlandet for en periode, og mor ble alene med ansvaret for barna. En av døtrene fortalte at hun savnet at faren kjærtegnnet og strøk henne. Dette tolket barnevernet som tegn på seksuelle overgrep, og barnevernet overtok ansvaret for dem. Det ble rettssak og faren ble frikjent.*

*Informanten som er fra samme hjemland som familien var vitne i saken. Hun sier at ”barnevernets tolking bunner i at nordmenn ikke er like fysiske i forhold til hverandre som folk er i min kultur. Foreldre og barn i mitt hjemland kysser og klemmer overalt. De voksne kysser barna på munnen helt til de er store. De ville aldri tenke at dette kunne tolkes som seksuelle overgrep”.*⁹⁸

Det er viktig å skille mellom det spesielle og det generelle. Selvfølgelig finnes det seksuelle overgrep og uakseptabel voldsbruk, men hvor grensen går for hva som kan betegnes som seksuelle overgrep og slik voldsbruk kan ha andre uttrykk enn hva norske miljøer ville tolke som mistanke om eller tegn på slikt, eller til og med hva som defineres som seksuelle overgrep.

Som vi eksempelvis kunne se i LG-2006-155198 uttalte retten følgende; *”Den kultursakkyndige har kastet ny forståelse over en del aspekter ved mors væremåte som gjør at saken stiller seg annerledes enn tidligere. På bakgrunn av dette kan man ikke se at vilkårene for omsorgsovertakelse er tilstede, og opphever vedtaket av bvl § 4-12”.* Også i

---

⁹⁷ Moen, Bjørg (1996) NIBR-Rapport 1996:3 s.114

⁹⁸ Moen, Bjørg (1996) NIBR-Rapport 1996:3 s.114-115

de andre sakene førte den kultursakkyndiges uttalelser til opphevelse av omsorgsovertakelse i 3 av 4 tilfeller, noe som tilsier at rettssikkerheten ikke er god nok.

Audun Lysbakken uttalte i en artikkel i Dagbladet, publisert 13 juni 2011 følgende; ”*Jeg er glad for engasjementet fra innvandrer miljøene, men jeg avviser at det er mulig å gi noen foreldre mer tid til å omstille seg i tilfeller der barn blir utsatt for vold. Når det gjelder vold i barneoppdragelsen er det intet slingringsmonn, uansett kulturbakgrunn*”.⁹⁹ Jeg kan være enig i at det ikke er slingringsmonn når det kommer til bruk av vold i barneoppdragelsen uansett kulturbakgrunn, men foreldrene bør gis en rett til en rettferdig rettergang, og gis en rett til å få fram sin kultur og forståelse av dem, gjerne i form av kultursakkyndige. Slik at vi klarer å skille det spesielle fra det generelle.

Vi må i hver sak etter bvl § 4-12 drøfte hvilke hensyn en bør ta med tanke på deres kulturbakgrunn slik man så i Rt.1997.170. For å forstå folks ulike uttrykk for omsorg behøver vi kunnskaper om den kulturelle konteksten som omsorg inngår i. Når vi vet hva omsorg innebærer for ulike personer kan vi også lettere vurdere hva som kan defineres som omsorgssvikt. Vi vil lettere kunne vurdere hva som er avvik fra det normale når vi har kjennskap til den kultur det her dreier seg om, i så måte kan og vil bruk av sakkyndige med slik spesial kjennskap ha mye å si for sakens utfall. Klarer vi det kan, og vil tror jeg, rettssikkerheten for utenlandske familier med en annen kulturbakgrunn bedres, både for foreldrene og barna.

---

⁹⁹ Iversen (2011)

Litteraturliste

Bøker

Eckhoff, Torstein (m.fl) *Rettskildelære* 5. utg., Oslo: Universitetsforlaget (2001)

Eckhoff, Torstein (m.fl.) *Forvaltningrett*, 9. utg., Oslo: Universitetsforlaget (2010)

Gisle, Jon (m.fl.) *Jusleksikon*, Oslo: Kunnskapsforlaget Aschehoug og Gyldendal (2005)

Hagen, Gerd og Quereshi, Naushad Ali, *Etnisitet i sosialt arbeid*, Oslo: Tani Aschehoug (1996)

Haugli, Trude, og Havik, Toril, *Samvær i barnevernsaker, psykologiske og juridiske vurderinger*, Oslo: Universitetsforlaget (2010)

Høstmælingen, Njål, *Internasjonale menneskerettigheter*, Oslo: Universitetsforlaget (2003)

Høstmælingen, Njål, Kjørholt, Elin Saga og Sandberg, Kirsten (red.), *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge*, 2.opplag, Oslo: Universitetsforlaget (2008)

Jørgensen, Harald og Judith van der Weele. *Vold i storfamiliekontekst – erfaringer fra alternativ til vold. I: Over profesjonelle barrierer. Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Eide, K., Quereshi, N.A. Rugkåsa, M. & Vike, H. (red.). Oslo: Gyldendal Akademisk (2009)

Kjønstad, Asbjørn og Syse, Aslak. *Velferdsrett 2*, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS (2003)

Lindboe, Knut, *Barnevernrett*, 5 utg., Oslo: Universitetsforlaget (2008)

Sandberg, Kirsten, *Tilbakeføring av barn etter omsorgsovertakelse*, Oslo: Gyldendal Akademisk (2003)

Skytte, Marianne. *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*, 2. utg., Oslo: Gyldendal Akademisk (2008)

Wyller, Trygve (red.) *Skam. Perspektiver på skam, ære og skamløshet i det moderne*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS (2002)

Qureshi, Naushad Ali. *Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse. I: Over profesjonelle barrierer. Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Eide, K., Qureshi, N.A. Rugkåsa, M. & Vike, H. (red.). Oslo: Gyldendal Akademisk (2009)

Artikler

Iversen, Birgitte. Artikkel i Dagbladet *Vil ta de "norske" brillene av barnevernet*, publisert 13 juni 2011

Tranøy, Roar. Artikkel *Sakkyndighet i barnevernsaker: metodebruk, rettssikkerhet og menneskerettigheter*, utdrag fra foredrag holdt ved NKMRs jubileumssymposium i Göteborg, 12 juni 2006

Heinesen, Carima Tirillsdottir. Artikkel i *Nytid Fratatt barna – splittet søsken*, publisert 12 januar 2012

Seglem, Elisabeth. Artikkel i *Aftenbladet India presser barnevernet i Stavanger*, publisert 6 januar 2012

Lover

Lov 17.juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (Tvisteloven)

Lov 17.juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven)

Lov 18. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven)

Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven)

Lov 10. februar 1967 nr. 54 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)

Lov av 21.mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

Konvensjoner

FNs konvensjon om barns rettigheter, 20. november 1989 (barnekonvensjonen)

Rettspraksis

Brukt i oppgaven:

Høyesterett

Rt.1997.170

Lagmannsrett

LB-2002-3179

LG-1994-1159

LB-1999-1045

LG-2006-155198

Fylkesnemndsvedtak

FNV-2002-14-BUS

FNV-2004-15-HSF

FNV-2009-293-AGD

FNV-2008-420-OSL

FNV-2008-143-AGD

Rettspraksis som ikke inngår i oppgaven

LB-2004-51125

LB-2004-100045

LG-1995-881

LA-2005-71485

LB-1995-1054

FNV-2010-439-OSL

FNV-2006-599-OSL

CASE OF Sanchez Cardenas v. Norge (Application no. 12148103) STRASBOURG
4.oktober 2007

Forarbeider

Norges offentlige utredninger

NOU 2000:12 om barnevernet i Norge *Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*

NOU 1985:18 om lov om sosiale tjenester mv

NOU 2006:9 Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernsaker

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 44 (1991-92) Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)

Stortingsproposisjoner og meldinger

St. meld nr.39 (1995-1996) Om barnevernet

Rapporter

Moen, Bjørg *Samspill mellom innvandrere og barnevernsarbeidere. Uløselige dilemmaer.*

NIBR-Rapport 1996:3

Nettsider

<http://www.regjeringen.no>

<http://www.domstol.no>

<http://www.jussbuss.no>

<http://www.ssb.no>

<http://www.nytid.no>

<http://www.aftenbladet.no>

Intervjuobjekter

Loveleen Rihel Brenna, daglig leder av Loveleen`s konsulentfirma AS, Partner i SEEMA, Foredrags-og kursholder om flerkulturelle spørsmål, i denne oppgaven representerer hun ”barna”

Gunnar Haadem, leder for barnevernrett Bydel Gamle Oslo

Eli Volckmar, leder for Fylkesnemnd for barnevern og sosiale saker Oslo og Akershus

Advokat Sven Jørgen Stray ved Advokatfirma Stray i Kristiansand

Advokat Sigurd J. Klomsæt ved Advokatfirmaet Klomsæt&Co i Oslo

Advokat Johannes Wegner Mæland ved Advokatfirmaet Klomsæt&Co i Oslo